

Miljøregistrering i Skog (MiS) – utvelgelsesprosessen og skogeiers oppfatning

Anne Sverdrup-Thygeson, Erling Bergsaker, Tor Erik Brandrud, Tormod Dale, Ole Erik Elsrud, Egil Rønning, Silje Skuland

NINAs publikasjoner

NINA Rapport

Det er en ny, elektronisk serie fra 2005 som erstatter de tidligere seriene NINA Fagrapport, NINA Oppdragsmelding og NINA Project Report. Normalt er dette NINAs rapportering til oppdragsgiver etter gjennomført forsknings-, overvåkings- eller utredningsarbeid. I tillegg vil serien favne mye av instituttets øvrige rapportering, for eksempel fra seminarer og konferanser, resultater av eget forsknings- og utredningsarbeid og litteraturstudier. NINA Rapport kan også utgis på annet språk når det er hensiktsmessig.

NINA Temahefte

Som navnet angir behandler temaheftene spesielle emner. Heftene utarbeides etter behov og serien favner svært vidt; fra systematiske bestemmelsesnøkler til informasjon om viktige problemstillinger i samfunnet. NINA Temahefte gis vanligvis en populærvitenskapelig form med mer vekt på illustrasjoner enn NINA Rapport.

NINA Fakta

Faktaarkene har som mål å gjøre NINAs forskningsresultater raskt og enkelt tilgjengelig for et større publikum. De sendes til presse, ideelle organisasjoner, naturforvaltningen på ulike nivå, politikere og andre spesielt interesserte. Faktaarkene gir en kort framstilling av noen av våre viktigste forskningstema.

Annen publisering

I tillegg til rapporteringen i NINAs egne serier publiserer instituttets ansatte en stor del av sine vitenskapelige resultater i internasjonale journaler, populærfaglige bøker og tidsskrifter.

Norsk institutt for naturforskning

Miljøregistrering i Skog (MiS)

– utvelgelsesprosessen og skogeiers oppfatning

Anne Sverdrup-Thygeson, Erling Bergsaker, Tor Erik Brandrud, Tormod Dale, Ole Erik Elsrud, Egil Rønning, Silje Skuland

Sverdrup-Thygeson, A., Bergsaker, E., Brandrud, T.E., Dale, T.,
Elsrud, O.E., Rønning, E., Skuland S. 2009. Miljøregistrering i
Skog (MiS) – utvelgesprosessen og skogeiers oppfatning. -
NINA Rapport 480. 58 s.

Oslo, mai 2009

ISSN: 1504-3312

ISBN: 978-82-426-2052-1

RETTIGHETSHAVER

© Norsk institutt for naturforskning

Publikasjonen kan siteres fritt med kildeangivelse

TILGJENGELIGHET

Åpen

PUBLISERINGSTYPE

Digitalt dokument (pdf)

REDAKSJON

Anne Sverdrup-Thygeson, Erling Bergsaker

KVALITETSSIKRET AV

Erik Framstad

ANSVARLIG SIGNATUR

Forskningsjef Erik Framstad (sign.)

OPPDRAGSGIVER(E)

Norges Forskningsråd

KONTAKTPERSON(ER) HOS OPPDRAGSGIVER

Olav Gislerud

FORSIDEBILDE

Eksempler på livsmiljøer og registreringsarbeid. Foto: Anne
Sverdrup-Thygeson (nederst til høyre) og NORSKOG (øvrige)

NØKKEWORD

Miljøregistrering i skog (MiS)

Skogbruk

Miljøhensyn

Skogeiers medvirking

KEY WORDS

Forest environmental inventories

Complementary hotspot inventory

Forest management

Biodiversity

Forest owner involvement

KONTAKTOPPLYSNINGER

NINA hovedkontor

7485 Trondheim

Telefon: 73 80 14 00

Telefaks: 73 80 14 01

NINA Oslo

Gaustadalléen 21

0349 Oslo

Telefon: 73 80 14 00

Telefaks: 22 60 04 24

NINA Tromsø

Polarmiljøsentret

9296 Tromsø

Telefon: 77 75 04 00

Telefaks: 77 75 04 01

NINA Lillehammer

Fakkalgården

2624 Lillehammer

Telefon: 73 80 14 00

Telefaks: 61 22 22 15

www.nina.no

Sammendrag

Sverdrup-Thygeson, A., Bergsaker, E., Brandrud, T.E., Dale, T., Elsrud, O.E., Rønning, E., Skuland S. 2009. Miljøregistrering i Skog (MiS) – utvelgelsesprosessen og skogeiers oppfatning. - NINA Rapport 480. 58 s.

Rapporten oppsummerer resultater fra et samarbeidsprosjekt mellom NINA og NORSKOG som har hatt som mål å gi en systembeskrivelse av Miljøregistreringer i Skog (MiS). Det er lagt særlig vekt på utvelgelsesprosessen. Det er gjort analyser av hvilke kriterier som legges til grunn ved utvalg og hvordan dette reflekteres i forskjeller mellom rådata og endelig prioriterte MiS-områder. Skogeiers oppfatning av utvelgelsesprosessen spesielt og MiS generelt er også kartlagt og analysert.

Prosjektet har benyttet både dokumentanalyse, analyse av kartdata samt intervjuer av ulike karakter som metoder. Tre tilfeldige områdetakster ble valgt ut for nærmere analyse. Undersøkelsene av de 3 eksempelområdene viser at praksis i utvelgelsesprosess/dokumentasjon varierer en del. Det er ikke laget noen standardiserte enhetlige retningslinjer for gjennomføringen av utvalgsprosessen i MiS. Utover håndbøker utgitt av Skogforsk/LMD har takstinstusjonene og sertifikatholder / skogeierandelslag laget egne retningslinjer. Våre resultater indikerer at representanter for offentlig forvaltning er involvert i ulik grad, og biologiske rådgiverne opptrer ulikt. I alle områdene ble rådata prioritert i tre klasser etter naturverdi av takstfirma/biolog. Det finnes ikke noen beskrivelse av hvordan dette gjøres eller av kriterier for verdissettingen. Data foreligger også på ulike format.

Mulighetene for økonomisk kompensasjon er et viktig konfliktdempende tiltak som er tatt i bruk i de eksempelområdene vi har studert. I 2 av de 3 pilotområdene har en ikke benyttet maksimumsgrensen på 75.000 kr for utbetaling til samme grunneier. Muligheten for kompensasjon gjennom ordningen for frivillig vern synes i liten grad å være benyttet.

I hovedsak synes det som om de viktigste biologiske verdiene er ivarett gjennom utvelgelsesprosessen. Det er primært MiS-områder med lav naturverdi som ikke har blitt prioritert, f.eks. områder som er nær inngangsverdi, er små eller ligger isolert. I enkelttilfeller der det har vært konflikt mellom naturverdi og økonomisk interesse, er det også et fåtall eksempler på at områder med høy naturverdi ikke har blitt prioritert. Dette ser imidlertid ut til å gjelde livsmiljøer av en kvalitet og konsentrasjon som er godt dekket ellers i planområdene. Registrering av spredte miljøverdier på bestandsnivå er utelatt i en del planområder, inkludert to av våre eksempelområder. Vi mener dette kan begrense den biologiske kvaliteten på sluttresultatet.

Når det gjelder forslag til skjøtsel, ser vi to ulike problemstillinger: Dels forekommer det at skjøtsel i form av forsiktig hogst benyttes for å begrense skogeiers økonomiske belastning, også der den biologiske verdien av dette ikke er åpenbar. Et minst like stor utfordring er at man i en del tilfeller foreslår ikke-hogst der en form for hogst burde vært foreslått for å ivareta og styrke livsmiljøets kvaliteter, f.eks. i visse lauvdominerte livsmiljø eller i visse kalkbarskoger.

Vårt inntrykk fra dybdeintervjuer av skogeiere er at MiS-ordningen på mange måter har fungert etter den uttrykte målsetningen om å organisere utvelgelsesprosessen slik at den enkelte skogeiers ansvar for forvaltning av egen eiendom ivaretas. Lite engasjerte skogeiere har i utgangspunktet få synspunkter til MiS-ordningen, og uttrykker ingen tydelig kritikk av miljøregistrering i skog, mens engasjerte skogeiere uttrykker både positive og negative synspunkter. MiS-ordningen oppleves også for enkelte skogeiere som å miste noe av råderetten over egen eiendom. Mindre skepsis blant skogeiere med verv i skogeierforening e.l. kan skyldes mer innsikt/kunnskap om MiS. Flere skogeiere, også de som ikke selv hadde stor MiS-andel, ga uttrykk for at de oppfattet at miljøregistreringen kan ramme skogeiere svært ulikt og kan føles urettferdig.

På basis av erfaringene fra prosjektet kan vi konkludere at en mer enhetlig norm for utvelgelsesprosess og dokumentasjon av denne, samt en standard for datalagring, ville sikre jevnt høy kvalitet og gi mer sammenlignbare resultater mellom ulike områder og takstselskap.

Anne Sverdrup-Thygeson, Tor Erik Brandrud, Silje Skuland: NINA, Gaustadalléen 21, 0349 Oslo. anne.sverdrup-thygeson@nina.no
Erling Bergsaker, Tormod Dale, Ole Erik Elsrud, Egil Rønning: NORSKOG, Postboks 123, Lilleaker, N-0216 OSLO. firmapost@norskog.no

Abstract

Sverdrup-Thygeson, A., Bergsaker, E., Brandrud, T.E., Dale, T., Elsrud, O.E., Rønning, E., Skuland S. 2009. Environmental inventories in forest – selection procedure and the forest owners' perceptions. - NINA Report 480. 58 p.

This report summarizes the results of a project in cooperation between the Norwegian Institute for Nature Research (NINA) and The Norwegian Forest Owners Association NORSKOG. In Norway, environmental inventories in forest ("MiS", similar to Woodland Key Habitats, also called "Complementary Hotspot Inventory") are incorporated in the forest management planning process. After the inventory, there is a process of prioritizing and deciding how to manage the areas resulting from the inventory. The aim of this project has been to describe this selection procedure, investigate the criteria used in selection and the resulting output, and finally to study the forest owners' perception of the process.

The methods used in the project include both analyses of documents and GIS data, as well as different interview techniques. Three forest inventories were randomly chosen as case studies.

Except for a series of handbooks published jointly by the Norwegian Ministry of Agriculture and Food and The Norwegian Forest and Landscape Institute, there is no common directive for the MiS process. Our results from the three case studies illustrate that practice, both concerning the process and the documentation of it, varies quite a lot. The form and extent of involvement from representatives from regional and local public management officials, as well as from biological expertise, differ in our study cases. In all three case studies, the MiS-areas (or key habitats) in the inventory are ranked in three value classes supposed to reflect biodiversity qualities, but descriptions of the principles for this ranking are missing.

Economic compensation from the authorities for forest set aside and thus excluded from cutting is an important measure for reducing conflict. In Norway, different systems for compensation exist, and while some of them have been applied in all three case study areas, the system of suggesting areas for a formal protection procedure ("Frivillig vern") does not seem to have been used.

On the whole, biodiversity values seem to be well attended to in the prioritizing and selection procedure. Areas where logging is accepted, are mostly MiS-areas that hold only relatively low biodiversity values. There are also a few cases with high conflict between economic and environmental values, where logging has been accepted in areas with relatively high biodiversity values. In these cases though, similar values seem to be well covered in other parts of the inventory area. Inventories of scattered environmental values, as opposed to the same values present in concentrations, are often not included in the inventories, even though this is described as part of the procedure in the handbooks. In our opinion, this can reduce the quality of the outcome. Further, the management suggestions we found were not always adequate.

The impression from in-depth interviews with forest owners is that the MiS scheme in many ways works as intended by involving the forest owners in the prioritizing and selection procedures. There is a difference in attitudes to the MiS scheme and the selection procedure between engaged/active and more passive forest owners, in that passive forest owners do not express many opinions at all, while among the more active ones we find both positive and negative viewpoints. Some forest owners claim that the MiS scheme makes them feel less in control of their own property. There is less criticism among forest owners that are e.g. sitting on the board of the local forest owners' organization. This can be due to more knowledge and better insight in the MiS scheme. Several forest owners express that they felt the output of the MiS inventories to be unfair, as the quantity of areas set aside differ a lot between forest owners.

Based on experience gained from the project, we conclude that a more uniform standard for the selection process and the documentation of it would ensure a steady high quality and provide more comparable results between different cases and different valuation companies.

Anne Sverdrup-Thygeson, Tor Erik Brandrud, Silje Skuland: NINA, Gaustadalléen 21, N-0349 Oslo, Norway. anne.sverdrup-thygeson@nina.no
Erling Bergsaker, Tormod Dale, Ole Erik Elsrud, Egil Rønning: NORSKOG, Postboks 123, Lilleaker, N-0216 OSLO, Norway. firmapost@norskog.no

Innhold

1 Innledning	8
2 Bakgrunn	9
2.1 MiS-metoden.....	9
2.2 Utvelgelsesprosedyre.....	9
2.3 Muligheter for økonomisk kompensasjon.....	10
3 Metoder	12
3.1 Eksempelkommuner / tilfeldig utvalgte planområder.....	12
3.2 Dokumentasjon og intervjuetodikk.....	12
4 Beskrivelse av MiS-prosessen	13
4.1 Initiativ og oppstart.....	13
4.2 Takstutvalg og utvelgelseskomité – hvem deltar?.....	13
4.3 Utvelgelsen av biologisk viktige områder (BVO).....	14
4.4 Bruk av biologisk kompetanse.....	16
4.5 Håndtering av uenigheter.....	16
4.6 Involvering av skogeier.....	16
4.7 Økonomisk kompensasjon.....	17
4.8 Sammenfatning av MiS-prosessen.....	18
5 Kartanalyser	19
5.1 Planområde 1.....	20
5.1.1 Beskrivelse av MiS-registreringene (rådata).....	20
5.1.2 MiS-utvalg (nettodata).....	21
5.1.3 Oppsummering planområde 1.....	23
5.2 Planområde 2.....	23
5.2.1 Beskrivelse av MiS-registreringene (rådata).....	23
5.2.2 MiS-utvalg (nettodata).....	25
5.2.3 Oppsummering planområde 2.....	27
5.3 Planområde 3.....	28
5.3.1 Beskrivelse av MiS-registreringene (rådata).....	28
5.3.2 MiS-utvalgelse (nettodata).....	30
5.3.3 Oppsummering planområde 3.....	33
6 Skogeiers opplevelse av MiS-prosessen	34
6.1 Gjennomføring av undersøkelsen.....	34
6.2 Informantene i utvalget.....	35
6.2.1 Anonymitet.....	36
6.2.2 Aktive og passive skogeiere.....	36
6.3 Skogeierens erfaringer med registreringsprosessen.....	37
6.3.1 Informasjon om miljøregistreringen.....	37
6.3.2 Klagemulighet og medvirkning.....	38
6.3.3 Tilskuddsordninger og erstatningsmuligheter.....	39
6.4 Skogeierens synspunkter på MiS-registreringen.....	40
6.4.1 Positive inntrykk av MiS.....	40
6.4.2 Negative synspunkter på MiS.....	41
6.5 Skogeierne.....	42
6.6 Noen mulige årsaker til positive/negative holdninger.....	42
6.6.1 Skogens verdi.....	43
6.6.2 Holdninger til miljø.....	43
6.6.3 Råderett.....	44

6.6.4 Skogeiers ansvar.....	45
6.6.5 Engasjement	46
6.6.6 Informasjon til skogeiere.....	47
7 Oppsummering og konklusjon	48
7.1 Prosessen	48
7.2 Kartanalyser	49
7.3 Skogeiernes opplevelse	50
7.4 Veien videre	51
8 Referanser	52
9 Vedlegg.....	53
Vedlegg 1: Vårt forslag til revurdering av verdisetting i planområde 2	53
Vedlegg 2: Skogeiere, skogeiendom og MiS-figur	55
Vedlegg 3: Intervjuguide MiS	56
Vedlegg 4: Brev til deltagere i dybdeintervju.....	57

Forord

Denne rapporten er en sluttrapport fra prosjektet Miljøregistrering i skog – evaluering av prosesser, kriterier og faktagrunnlag, som har vært organisert som et samarbeidsprosjekt mellom NINA og NORSKOG. Prosjektet har vært støttet finansielt av Norges Forskningsråd og Skogtiltaksfondet, foruten egenandeler fra NINA og NORSKOG.

Arbeidsgruppen i prosjektet har bestått av Silje Skuland (NINA), Tor Erik Brandrud (NINA), Erling Bergsaker (NORSKOG), Tormod Dale (NORSKOG), Ole Erik Elsrud (NORSKOG), Egil Rønning (NORSKOG) og Anne Sverdrup-Thygeson (NINA).

Prosjektet har hatt en referansegruppe bestående av Jan-Erik Nilsen (Skog og landskap), Beate Løken (LMD), Svein Søgne (NSF), Christian Pedersen (WWF Norge) med vararepresentant Geir Gaarder (SABIMA), Roar Kjær (FM Hedmark) og Knut Ivar Løken (FM Vestfold). Det har vært avholdt to møter i referansegruppa; ett i oppstartsfasen der metodikk var i fokus, og ett på slutten av prosjektperioden der et utkast til sluttrapport ble gjennomgått og diskutert. Vi ønsker å takke referansegruppa for deres bidrag.

Oslo, mai 2009,
Anne Sverdrup-Thygeson (prosjektleder)

1 Innledning

Miljøregistrering i skog (MiS) ble lansert av Landbruksdepartementet i 2001, som en konkret registreringsmetodikk for miljøverdier i skog. Metodikken er utledet av et forskningsprosjekt ved Norsk Institutt for Skog og Landskap, der en tok for seg fordeling av rødlistearter og miljøverdier i skog (Gjerde & Baumann 2002). Den praktiske registreringsmetoden er beskrevet i en egen instruks (Baumann et al. 2001a, Baumann et al. 2001b, Baumann et al. 2001c, Baumann et al. 2001d). Etter lanseringen er metoden tatt i bruk som en del av skogbruksplanleggingen over hele Norge, og per i dag er ca 75 % av produktiv skog i landet MiS-kartlagt (Jan Erik Nilssen, pers. medd.).

Utførelsen av MiS og treff i forhold til biologiske verdier, er tidligere behandlet i en rapport om bruk av MiS-data i naturtypekartlegging (Anon 2004). Grad av samsvar mellom MiS-registrering og kommunenes naturtyperegistrering er nærmere vurdert i en tidligere rapport (Brandrud & Sverdrup-Thygeson 2008).

Norsk skogbruk er avhengig av tillitt i markedet, ikke minst for sitt miljøarbeid. Registrering av miljøverdier og avsetning av nøkkelbiotoper er en vesentlig del av næringens miljøarbeid. MiS-metoden har vært det dominerende opplegg for dette etter at denne ble lansert i 2001. Det har fremkommet noe kritikk av deler av denne metodikken i media, blant annet når det gjelder utvelgelsesprosessen. Dette forhold sammen med det faktum at metoden nå har vært i bruk en del år, har vært bakgrunn for at NINA og NORSKOG søkte Norges Forskningsråd og Skogtiltaksfondet om midler til prosjektet som rapporteres her.

Prosjektets målsetning har vært å bidra til å dokumentere effekten av skogbrukets miljøarbeid ved å undersøke kritiske prosesser i praktiseringen av Miljøregistrering i Skog (MiS). Prosjektet har hatt følgende delmål:

- Gi en systembeskrivelse av MiS-registrering, med særlig vekt på utvelgelsesprosessen
- Analysere dokumenter og kartdata fra utvalgte "case", for å undersøke hvilke kriterier som legges til grunn ved utvalg, og hvordan dette reflekteres i forskjeller mellom rådata og endelig prioriterte MiS-områder
- Gjøre en studie av skogeiers oppfatning av utvelgelsesprosessen spesielt og MiS generelt

Prosjektet har vært organisert som et samarbeid mellom NINA og NORSKOG, der NINA har den faglige prosjektledelsen mens NORSKOG har det administrative ansvaret.

Prosjektet omfatter tema der representanter for ulike sider vil ha sterke og til dels motstridende meninger. Det har derfor vært maktpåliggende å etterstrebe en mest mulig objektiv og faktaorientert innfallsvinkel til problemstillingene. Andre viktige faktorer har vært utvalget av studieobjekter ("case") og tilgang på de data vi etterspurte. For å møte disse utfordringene har det vært et poeng å involvere representanter fra både næringssiden og miljøforskningssiden, alle med erfaring fra tilsvarende FoU-arbeid, samt en bredt sammensatt Referansegruppe.

2 Bakgrunn

2.1 MiS-metoden

Miljøregistrering i Skog er et initiativ fra skognæringen og Landbruks- og matdepartementet LMD for å håndtere utfordringene ved å ivareta miljøverdiene i skog. MiS finansieres delvis gjennom tilskudd fra LMD (ca. 40 % av utgiftene) og delvis av bidrag fra skogeierne selv (ca. 60 %). Behovet for å ivareta miljø og biomangfold i skog er regulert både gjennom Levende Skog standarden, som tilnærmet hele Norges skogareal nå er sertifisert etter, og gjennom "Forskrift om berekraftig skogbruk" (se <http://www.lovdatab.no/cgi-wift/ldles?doc=/sf/sf/sf-20060607-0593.html>), som igjen er hjemlet i Skogloven.

MiS-metoden bygger på at skogbruksplanlegger, vanligvis i forbindelse med områdetakst, utfigurerer arealer med konsentrasjon av miljøverdier som tilfredsstillende visse kriterier beskrevet i form av 12 ulike livsmiljøer (Baumann et al. 2001b). I tillegg gjøres en markering på bestandsnivå dersom det forekommer såkalte "spredte miljøverdier", dvs. at visse elementer fra livsmiljøene (f.eks. liggende død ved) er til stede, men ikke i høy nok tetthet til å utløse en utfigurering av areal. Arealgrense for utfigurering er 2 daa. For øvrig tilpasses terskelverdiene for hvor mye av gitte miljøkvaliteter som må være til stede for å utløse figurering, ved at takstinstitusjonen på forhånd setter visse "inngangsverdier". Disse skal baseres på standard MiS-instruks, men justeres basert på kunnskap om det aktuelle området som skal registreres.

Registreringsmetodikken er basert på at det registreres flere livsmiljøer og et vesentlig større samlet areal med miljøverdier, enn det som er aktuelt å ivareta. Etter feltarbeidet gjøres derfor et omfattende etterarbeid: Alle registrerte figurer innen hvert livsmiljø rangeres innbyrdes, etter kriterier nærmere beskrevet i MiS hefte nr 4 (Baumann et al. 2001d). Dette gjøres normalt av planinstitusjonen ved hjelp av et dataprogram utviklet ved Norsk Institutt for Skog og Landskap. Det angis også skjøtselsforslag for alle prioriterte livsmiljøfigurer. Skjøtseltiltak var ikke en del av FoU-prosjektet som MiS-metoden bygger på. Det er likevel utarbeidet forslag til skjøtsel i MiS hefte nr 4 (Baumann et al. 2001d), basert på mer skjønnsmessige vurderinger gjort i etterkant av forskningsprosjektet.

2.2 Utvelgelsesprosedyre

Settet med all innsamlet informasjon (alle miljø-figurer + bestands-registreringer; heretter kalt rådata) er gjenstand for en utvelgelsesprosedyre, der det velges ut hvilke figurer som skal ivaretas. MiS-metodikken forutsetter involvering av skogeier i denne prosessen. I praksis gjennomføres dette i form av utvelgelsesmøter, som er noe ulikt sammensatt fra takst til takst. Normalt er utvelgelsesmøtene relativt bredt sammensatt av representanter for ulike interesser som også har ulik kompetanse. Formålet med møtene er å foreta avveininger mellom skogbruk og miljø i forhold til hvilke miljøfigurer som skal prioriteres og hvilke som ikke prioriteres. Dette skal i utgangspunktet være en åpen og dokumentert prosess.

I utvelgelsesprosedyren legges det vekt på å oppnå en komplementaritet i de arealer som prioriteres for avsetting til fremme av biologisk mangfold. Det følger av komplementaritetstankegangen at man forsøker å få flest mulig av de registrerte livsmiljøene representert også blant arealene som prioriteres.

Det blir en naturlig konsekvens av tankegangen bak MiS-metodikken at en registrerer og vurderer et vesentlig større areal enn det som prioriteres for endelig avsetning. De arealer som ikke blir prioritert forsettes drevet som ordinært skogareal innenfor de rammer som Levende Skog standarden og lovverket setter.

Skogeieres medvirkning og deltagelse er uttrykt som en målsetning bak MiS-ordningen. I Veiledning for rangering og utvelgelse (Baumann et al. 2001d) står det: "Den enkelte skogeier står ansvarlig for forvaltning av arealer og ressurser på egen eiendom. Dette gjelder både i forhold til lovverk, offentlige prioriteringer og i forhold til andre prosesser som omfatter slik virksomhet. Utvelgelsesprosessen må derfor organiseres slik at dette forholdet ivaretas og slik at skogeier i den grad den enkelte ønsker det kan bli involvert i prosessen og ha reell medvirkning".

2.3 Muligheter for økonomisk kompensasjon

Det eksisterer en generell ordning for kompensasjon for et stort omfang av MiS-figurer på samme eiendom. Denne er hjemlet i forskrift om tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket (2004), hjemlet i skogbruksloven.

Forskriften omhandler tilskudd til ulike formål. Tilskudd til miljøtiltak administreres på kommunenivå, det er kommunen som er saksbehandler og som avgjør hvor mye av sin generelle tilskuddsbevilgning man vil allokere til miljøtiltak. Det vanlige er imidlertid at det ytes tilskudd til dette, slik det blant annet har vært gjort i alle de 3 pilotkommuner som inngår i dette prosjektet.

Kommunen har etter forskriften frihet til å tilpasse ordningen noe til sine lokale behov. Tilskudd til nøkkelbiotoper følger av forskriftens § 6 pkt. b.

§ 6. Tilskudd til miljøtiltak i skog

I områder der det drives skogbruk kan det gis tilskudd til å ivareta og videreutvikle miljøverdier knyttet til biologisk mangfold, landskap, friluftsliv og kulturminner.

Tilskudd kan gis til følgende tiltak:

- a. Dekning av merkostnader eller tap ved å gjennomføre skjøtselstiltak for å ivareta og utvikle miljøverdier.*
- b. Delvis dekning av økonomiske tap knyttet til langsiktig bevaring av spesielle miljøverdier, der hensyn til disse krever at skogeieren avstår fra hogst eller legger om skogsdriften.*
- c. Dekning av merkostnader ved skogsdrift for å unngå veibygging som vil redusere « villmarkspregede områder ».*

Det er et vilkår for utbetaling av tilskudd at miljøverdiene kan påvises og dokumenteres og at merkostnader eller tap er tilstrekkelig dokumentert. Normalt skal tilskudd til en enkelt skogeier ikke overstige kr 75.000.

For tilskudd som gis etter denne bestemmelse skal det inngås en avtale mellom skogeier og kommunen om hvilke plikter og restriksjoner tilskuddet forutsetter. Slike avtaler bør normalt ha en varighet på omkring 10 år. Kommunen kan etter samråd med skogeieren bestemme at avtalen oppheves dersom spesielle forhold tilsier det.

Denne tilskuddsordningen er ikke ment å gi noen full kompensasjon. Det er et tilskudd for å redusere skogeieres belastning som resulterer fra å sette av nøkkelbiotopene, og spesielt i forhold til de som får en stor belastning. Som det følger av forskriften, så beregnes kompensasjonen ut i fra skogeiers belastning i første 10-årsperiode vedkommende har biotopene. Begrunnelsen for denne 10-årsregelen må antas å være at skogbruksplanregistreringer normalt har

vært gjennomført med 10-års omdrev. Eventuelle nye registreringer av MiS kan medføre andre resultater og andre behov for eventuell støtte.

Normalt praktiseres en egenandel der skogeiers økonomiske ansvar ligger rundt 1% nøkkelbiotoper av produktivt skogareal. På det opprinnelige søknadsskjema til ordningen, utarbeidet av Landbruskdepartementet fremgikk denne egenandelen som følger:

Fra eldre søknadsskjema (eksempel):

”Skogeier må selv bære den økonomiske belastningen ved å sette igjen en mindre del av skogarealet urørt. For eiendommer med mindre enn 500 dekar drivverdig skog gis det kun tilskudd når det er satt av områder med hogstmoden skog der nettoverdien av tømmeret utgjør mer enn 10000 kr. For eiendommer større enn 500 dekar øker denne grensen med 2000 kroner per 100 dekar. Eiendommer som fyller kravene ovenfor og hvor eieren setter til side arealer som representerer en netto tømmerverdi utover dette, kan gis tilskudd som tilsvarer inntil 30% av den overskytende netto tømmerverdien.”

I praksis fungerer dette ofte fortsatt på samme måte, selv om kommune formelt kan ta stilling til dette.

Tilskuddsordningen har i henhold til forskriften en øvre beløpsgrense på 75,000 kroner for utbetaling til en enkelt skogeier. Grensen er imidlertid ikke absolutt og kan fravikes.

Det gis også tilskudd til miljøkvaliteter som krever skjøtsel eller spesielle hensyn ved hogst.

For større samling eller areal med verneverdier kan i tillegg ordningen med frivillig vern komme til anvendelse, om tilstrekkelige naturkvaliteter er til stede. Ved frivillig vern erstattes vernet areal etter ordinære erstatningsregler for naturreservat, som i prinsippet skal gi en fullerstatning for økonomisk tap for all fremtid. Ordningen med frivillig vern ble introdusert i 2004, men er først blitt en innkjørt, velkjent og utbredt ordning de siste 2 år.

3 Metoder

Vi bruker begrepet livsmiljø om de enkelte polygoner som er registrert i felt. Disse kan overlappes. Videre benytter vi begrepet MiS-område om nettoarealet, som kan inneholde overlappende livsmiljøfigurer. Med begrepet biologisk viktige områder, BVO, mener vi de endelige forvaltningsenhetene. Disse kan bestå av både overlappende og inntilliggende livsmiljøfigurer, og evt. bufferzoner.

3.1 Eksempelkommuner / tilfeldig utvalgte planområder

For å kunne gjøre konkrete analyser har vi arbeidet med 3 konkrete "case"-studier. Det ble lagt vekt på å velge ut disse case-studiene på en representativ, men likevel mest mulig tilfeldig måte (stratifisert tilfeldig utvalg). Det var ønskelig å velge dem ut slik at de representerte planinstitusjoner og eiendommer fra ulike deler av landet, med ulik eierstruktur, med ulik forventet tetthet av viktige miljøverdier og som forvaltes av ulike sertifikatholdere i forhold til definerte opplegg for utvelgelsesprosessen.

For å oppnå dette, ble det tatt utgangspunkt i 3 regioner, hvor det skulle velges ut én kommune i hver region. For hver region ble det laget en oversikt over alle områdetakster med MiS. Vi utelukket takster fra de aller første årene, for å unngå at de reflekterte innkjøringsproblemer i forhold til metodikken eller den påfølgende digitale håndtering av resultatene. Vi utelukket også takster som var spesielt små (<50 000 daa) fordi dette ville gi et lite datamateriale. Blant de øvrige takstene ble det trukket tilfeldig 1 områdetakst i hver region.

I tillegg til de detaljerte analysene i de tre utvalgte planområdene, har det i prosjektgruppa og i referansegruppa vært personer med god kunnskap om hvordan prosessen har fungert i andre deler av landet.

3.2 Dokumentasjon og intervjumetodikk

Dokumenter

For hver eksempelkommune har vi hentet inn dokumentasjon om MiS-registreringen og utvelgelsesprosessen. Eksempler på skriftlig dokumentasjon som beskriver prosessen i de ulike områdene er referat/protokoll fra utvelgelsesmøter, informasjonsskriv til skogeier, takstinstruks og sluttrapport for takst. Dokumentasjonen er hentet fra kommunene, andelslag og takstelskap etter henvendelse per telefon og e-post.

Kartdata

Videre har vi hentet inn og analysert digitale kartdata. Her har vi benyttet både MiS rådata, data på prioriterte MiS-områder og et uttrekk av bestandsdata, i kombinasjon med topografiske data. Disse dataene ble brukt for å analysere verdier og plassering av prioriterte og ikke-prioriterte figurer. Kartanalyser har blitt utført i ArcGis 9.3.

Intervjuer

Som en del av prosjektet var det ønskelig å få kunnskap om hvordan skogeiere oppfatter registreringsprosessen. Vi gjennomførte derfor en kvalitativ intervjuundersøkelse av tolv skogeiere tilknyttet noen av de aktuelle skogeierforeningene. Hensikten vår var å få kjennskap til skogeiers opplevelse av miljøregistreringen, i hvilken grad skogeiere føler de er involvert i prosessen og om deres synspunkter blir ivarettatt i utvelgelsesprosessen og til sist om hvilke meninger skogeiere har rundt MiS.

For å bli kjent med utvelgelsesprosessen i de tre planområdene har vi i tillegg intervjuet noen deltakere i utvelgelsesmøtene per telefon, etter at disse mottok intervjuguide med spørsmål på forhånd. Alle biologene og skogbruksansvarlige i eksempelkommunene er blitt kontaktet. I en-

kelte tilfelle har også fylkesmannen, skogbruksleder og registrator gitt informasjon på denne måten. Ved behov for svar på oppklarende spørsmål har enkelte aktører blitt kontaktet på nytt per telefon eller e-post.

Intervjudata har blitt håndtert anonymt, og resultatene publiseres i en slik form at personer og institusjoner ikke skal kunne gjenkjennes.

4 Beskrivelse av MiS-prosessen

4.1 Initiativ og oppstart

Ansvar for MiS følges opp gjennom fylkesvise oversiktsplaner for MiS og skogbruksplanlegging. Planene beskriver når den enkelte kommune skal registreres.

Områdetakster dekker normalt hele eller deler av en kommune. I våre eksempelkommuner er det i Planområde 1 og Planområde 2 bare en del av kommunen som ble registrert i de takstene som ble resultatet av vårt tilfeldige utvalg, mens taksten fra Planområde 3 dekket hele kommunen.

I eksempelkommunene ble MiS gjennomført i forbindelse med ordinær skogtakst. Dette er den vanligste formen for MiS-prosessen. I noen tilfeller blir MiS gjennomført som etterregistrering uavhengig av øvrig skogbruksplan. Den første informasjonen om MiS i Planområde 3 kom i 2001, mens i Planområde 2 og Planområde 1 ble skogeierne informert i 2004 (**Tabell 2**). I alle tre kommunene ble takstfirmaer engasjert til å gjennomføre arbeidet med registreringene. Første steg i prosessen med MiS er normalt å etablere et takstutvalg i den enkelte kommune.

4.2 Takstutvalg og utvelgelseskomité – hvem deltar?

Et skogbruksplan-prosjekt i form av en områdetakst eller større fellestakst styres som regel av et takstutvalg. Dette utvalget organiserer arbeidet, utarbeider kravspesifikasjon, inngår avtaler med takstfirma, følger opp avtalen etc. Når prosjektet også omfatter MiS-registreringer, slik det har vært vanlig etter år 2000, etableres i tillegg en utvelgelseskomité som spesielt følger opp MiS-registreringene.

Det er ikke definert i forskrift eller statlig rundskriv hvordan sammensetningen av utvelgelseskomiteene skal være. Derimot er det beskrevet en anbefalt sammensetning i Norges Skogeierforbunds "Notat om praktisk arbeidsmetodikk ved utvelgelse".

Deltakere i takstutvalg og utvelgelseskomité varierer noe mellom eksempelkommunene. I alle takstutvalgene var kommunen, skogeiersamvirket samt lokalt skogeierlag representert. Fylkesmannen var i varierende grad involvert: I Planområde 2 var fylkesmannen med som observatør i utvelgelseskomiteen. I Planområde 1 var fylkesmannen kun involvert i startfasen i forbindelse med anbudsrunder, mens kommunal representant deltok aktivt i både takstutvalg og utvelgelsesmøtet.

I to av tre tilfeller deltok skogandelslaget i utvelgelsesprosessen med sin sertifiseringsansvarlig. I alle tre kommunene var også takstfirma representert i utvelgelsesmøtene. I tillegg hadde Planområde 2 og Planområde 3 biologisk rådgiver med i utvelgelseskomiteen, mens Planområde 1 konsulterte ved behov biologisk kompetanse over telefon. Informasjon vi har fra andre fylker er at sammensetning av utvelgelseskomiteen slik vi her har beskrevet den for planområde 2, er den dominerende i Norge.

De ulike aktuelle deltakere i en utvelgelseskomité kan beskrives med følgende ansvarsområder eller roller:

Deltaker	Ansvarsområde/rolle
Skogeierlags-representant	Talsmann for skogeier. Ansvarlig for at skogeiers interesser blir ivaretatt både for den enkelte skogeier og skogeierne i mellom.
Andelslags-representant	Talsmann for sertifikatholder. Ansvarlig for at utvelgelsen skjer i samsvar med kravene som miljøsertifikatet forutsetter slik at tilliten til sertifikatet opprettholdes.
Biolog	Biologisk kvalitet på prioritering og utvelgelse.
Skogbruksleder	Lokal-kunnskap
Skogbrukssjef	Lokal-kunnskap og sekretariat for prosessen, samt ansvarlig for tilskuddsordning.
Fylkesskogsjef	Fagkunnskap og erfaringsoverføring fra andre kommuner i fylket. Muligheter for frivillig vern.

4.3 Utvelgelsen av biologisk viktige områder (BVO)

Inngangsverdier

Før registreringsarbeidet ble det i hver kommune utarbeidet en egen instruks med inngangsverdier for registrering av ulike livsmiljøer. Takstfirmaene lagde forslag til denne instruks med utgangspunkt i erfaringer fra lignende områder. I en av eksempelkommunene ble forslaget diskutert i takstutvalget og en endelig instruks ble utarbeidet. Det kan se ut som biologer la vekt på og ble benyttet mer i denne prosessen tidligere når metodikken var ny og planinstitusjonene hadde mindre erfaringsgrunnlag. I dette prosjektet har vi ikke vurdert nivået på inngangsverdiene.

Registrering

På basis av definerte inngangsverdier registreres i felt forekomster av 12 ulike livsmiljø, der disse viser verdier eller forekomster i større omfang enn inngangsverdiene. Livsmiljøene kan enten registreres på bestandsnivå der de forekommer spredt i bestandet, eller utfigureres som polygoner (eller punkter; hule lauvtrær) der de forekommer i konsentrasjoner. De registrerte og kartfestede forekomstene blir i etterkant tilrettelagt for den endelige utvelgelse gjennom systematisering og prioritering.

Prinsipper og praksis i utvelgelsen

I alle planområdene ble resultatet av feltregistreringene (rådata) prioritert i tre verdiklasser av takstfirma/biolog. Det finnes ikke generell dokumentasjon som beskriver kriterier for å dele inn MiS-områder i tre verdiklasser, men det benyttes av mange takstselskap. Noen velger å kalle disse klassene A, B, C, slik DNs naturtyperegistrering også gjør (DN 2007). I DNs terminologi tilsvarer A nasjonal verdi, B regional verdi og C lokal verdi, men det er uklart om takstselskapenes inndeling følger DNs prinsipper. Andre takstselskap benytter betegnelsene 1, 2, 3, men også her uten noen beskrivelse av hva de ulike verdiene betyr.

Prioriteringen i 3 klasser følger ikke av MiS-metodikken, og er i prinsippet ikke nødvendig for å gjennomføre en prioriterings- og utvelgelsesprosess. Man har likevel funnet det hensiktsmessig med en inndeling av hensyn til formidling av prioriteringene. Det er imidlertid ingen objektive kriterier for denne, slik at hva som ligger bak slik prioritering vil variere fra prosjekt til prosjekt.

Fremgangsmåten som beskrives av biologene, er at de først vurderer grad av bevaringsverdi, om det er flere elementer i samme figur, og om det ellers virker fornuftig å sette av denne figu-

ren mv. Så vurderer de figurens plassering i forhold til vassdrag, type terreng, grenser mot andre MiS-figurer mm. Deretter lages det en prioriteringsliste.

Når det gjelder selve utvelgelsen, var det litt ulik praksis i de tre eksempelkommunene. Skog-eier ble enten forelagt en bruttoliste "direkte" fra takstfirmaet, eller et forslag til nettoliste med enkelte endringer gjort etter et første møte i utvalgelseskomitéen. Deretter hadde skogeier anledning til å komme med innspill. For Planområde 2 og Planområde 3 ble det på det endelige utvalgelsesmøtet gjort en helhetsvurdering av eiendommene etter innspill fra skogeiere og biologer, og en nettoliste over prioriterte MiS-områder ble utarbeidet.

For Planområde 1 ble prosessen fullført gjennom personlig møte eller telefonmøte mellom skogeier og planlegger. Resultatet av møtene ble enighet om utfigurering og behandlingsforslag. Under disse forhandlingene hadde planlegger mulighet til å kontakte biologisk rådgiver pr telefon. Slik kontakt er ikke dokumentert, så det er ikke mulig å fastslå omfanget. I prosessen fra rådata (bruttoliste) til nettoliste ble det foretatt avveininger mellom hensynet til konfliktnivået/grunneiers ønske om fjerning av livsmiljøfigurer og hensynet til biologiske verdier. Dette førte til at det primært var livsmiljøfigurer med høy konfliktnivå og lav til middels miljøverdi som ikke ble prioritert. Videre er det primært livsmiljøfigurer på eiendommer med høy miljøbelastning, dvs. eiendommer der registrerte MiS-områder utgjør en høy prosentandel av produktiv skog, som har ikke-prioriterte figurer.

I alle kommunene synes eiendomsstørrelse, samt andel livsmiljøfigurer av produktivt skogareal, å ha innvirket noe på utfallet av utvelgelsen. En livsmiljøfigur sentralt på en liten eiendom kan ha stor betydning for driftgrunnlaget på eiendommen, og dette ble vurdert for å sikre næringsgrunnlaget. I tilfeller der skogen har stor økonomisk betydning, ble det også lagt særlig vekt på å finne omforente løsninger. I et område ble også eierform (kommunalt eie vs. privat eie) tillagt vekt ved utvelgelsen.

I noen tilfeller beskrives det at grunneier fikk gjennomslag for å beholde en figur som registrator hadde vurdert at kunne gå ut, mot at areal som registrator foreslo båndlagt ble frigitt (eller behandlingsforslag endret) et annet sted på eiendommen.

Det virker som om passive skogeiere i større grad fikk alle sine livsmiljøfigurer utvalgt. Passive skogeiere kan etter mange år uten drift ha fått stor andel av gammelskog, og slik kan dette også indirekte virke inn på utvelgelsen. Planområde 2 og i noen grad planområde 3 tok hensyn til passive skogeiere på utvalgelsesmøtene ved at enkelte livsmiljøfigurer utgikk på passive eiendommer selv om det ikke hadde kommet innspill fra skogeierne.

En av de biologiske rådgiverne poengterte viktigheten av planleggers kompetanse og instruksjonen planlegger har fått, for kvaliteten på rådataene. Planleggers helhetsinntrykk, egen vurdering og fritekstkommentarer er svært verdifull informasjon på utvalgelsesmøtet. Så vidt vi kan se, er det betydelig variasjon i hvorvidt fritekstfeltet er benyttet til kommentarer i felt innenfor våre eksempeltakster. Videre poengterte biologisk rådgiver at tilstedeværelsen av (flesteposst) lokalkjente skogbruksrepresentanter er viktig ettersom disse har mye kunnskap om områdene og et stort kontaktnett.

På hvilket grunnlag angis skjøtselsforslag?

Skjøtselsforslag settes i utgangspunktet av takstinstitusjonen basert på retningslinjer for de ulike livsmiljøer. I henhold til disse retningslinjene (MiS-hefte 4), skal skjøtselen bevare kvalitetene som er til stede. Det kan synes som om skjøtselsforslag i noen grad ble benyttet som konfliktdempende tiltak. Eksempel på dette er at utvalgelsesmøtet foreslo gjennomhogst i stedet for totalt urørt i et MiS-område med stor økonomisk betydning for skogeier. Så langt vi kan vurdere er slike tilpasninger i hovedsak gjort i utforminger av livsmiljø der det er biologisk forsvarlig. Det er også eksempler på at skjøtselstiltak mangler i livsmiljø der det etter en biologisk vurdering ville gagne kvalitetene i nøkkelbiotopen (se mer om dette i Kap. 5).

Erfaringsmessig har ofte ca. 1/3 av MiS-figurer fått skjøtselsforslag. Skjøtseltiltak var ikke en del av FoU-prosjektet som MiS-metoden bygger på. De generelle skjøtselsanbefalingen for hvert enkelt livsmiljø bygger på mer skjønnsmessige vurderinger gjort i ettertid.

4.4 Bruk av biologisk kompetanse

I alle planområdene ble biologisk rådgiver brukt til å kalibrere feltregistratorene før og under MiS registreringen. Alle tre kommunene benyttet seg også av biologisk kompetanse for prioritering av områder og har rangert figurene i tre klasser etter viktighetsgrad innen hvert livsmiljø. I Planområde 2 og Planområde 3 deltok biolog i utvelgelsesmøtene. I Planområde 1 ble biologisk kompetanse ved behov konsultert per telefon.

For alle planområdene gjaldt at biologisk rådgiver var ansatt i taksselskapet som utførte MiS-registreringene. For ett av planområdene var taksselskapet en integrert del av andelslaget, mens for de to andre var andelslaget i regionen med på eiersiden i taksselskapet, som var et selvstendig aksjeselskap.

De biologiske rådgiverne rapporterte i intervju om godt samarbeidsklima i utvelgelsesmøtene for de tre eksempelkommunene. Noen opplyser at det var god kommunikasjon på møtene og at både deres innspill og konstruktive innspill fra skogeiersiden ble hørt og tatt hensyn til. Andre opplevde mindre grad av gjennomslag, men hadde anledning til å protokollføre reservasjoner.

4.5 Håndtering av uenigheter

Ikke i noen av planområdene synes det å ha oppstått vesentlige konflikter som følge av endelig utvalg av BVOer, dog har det vært en rekke innspill/klager fra skogeiere underveis som delvis er tatt til følge, delvis ikke (se kap. 5). Siden prosessen ikke fullt ut er basert på konsensus, er det i siste instans sertifikatholder som må ta endelig stilling til hvilke MiS-områder som skal være med. I to av planområdene ble det tidlig i prosessen informert om klagemulighet på beslutning i endelig utvelgelsesmøte. Klageinstansen er skogandelslag (sertifikatholder).

I noen grad ble skjøtselsforslag brukt som konfliktdempende tiltak. Dette gjelder først og fremst åpning for forsiktig gjennomhogst, eller fremføring av driftsvei gjennom biotop.

Der skogeier ble hardt berørt, ble tilskudd brukt som virkemiddel for å finne omforent løsning (se kap. 4.7). I hvilken grad Frivillig vern ble foreslått som en løsning i relevante tilfeller, er ikke dokumentert, men praksis synes å variere mellom eksempelkommunene.

I et planområde protokollførte biologen anmerkninger til utvelgelsesprosessen. I de to andre planområdene foreligger det ikke slike protokolltilførsler, selv om enkelte BVO'er der registrator har satt høy verdi, ikke er prioritert. Dette synes å reflektere en ulik tilnærming til utøvelsen av biologens rolle i utvelgelsesprosessen. De ulike rollefordelingene synes for øvrig å være godt forankret i takstselskapet og skogeierandelslagene i de ulike regioner.

4.6 Involvering av skogeier

I alle tre kommunene har skogeierne både fått informasjon og blitt invitert til å delta gjennom hele MiS-prosessen. Deltakelse forutsetter imidlertid at skogeier responderer på brev og invitasjon til møter. Skogeierne fikk tidlig i prosessen informasjon fra de største tømmerkjøperne om at MiS er nødvendig for å få solgt tømmer gjennom dem. Det ble så sendt ut invitasjon og til-

bud på miljøregistreringer og skogbruksplaner. Tilbudet inneholdt også beskrivelse av konsekvensene av ikke å foreta registreringer. Det ble i tillegg sendt en påminnelse til de skogeiere som ikke responderte innen fristen. Informasjonsmøter om planleggingen og MiS ble gjennomført.

Etter bestilling, men før fototolkning, ble skogeierne invitert til å kvalitetssikre kartgrunnlaget. Takstutvalgene i de tre planområdene ble i ulik grad invitert til feltdager under registreringsfasen. Takstfirmaene redegjorde i prosjektbeskrivelsen for prosedyren for utvelgelse av miljøfigurer.

I de tre kommunene var det ulik praksis i forhold til om skogeier ble varslet før første utvelgelsesmøte. Der skogeier ikke ble varslet, ble han eller hun informert i etterkant. Mulighet for å klage/gi innspill gikk frem av informasjonen som ble gitt før eller etter møtet.

Etter utvelgelsesmøtet eller drøftingsmøte med berørte skogeiere, og omforent løsning ble identifisert, innarbeidet takstfirma miljøregistreringene med forvaltningstiltak i skogbruksplanen.

I Planområde 2 ble skogeierne tilbudt kurs for å bli satt inn i miljøregistreringene.

4.7 Økonomisk kompensasjon

Som nevnt eksisterer det en generell ordning for kompensasjon for et stort omfang av MiS-figurer på samme eiendom. Enkelt sagt gir denne ordningen kompensasjon for økonomisk tap over en ti-års periode for MiS-andeler utover ca 1% av produktivt areal, med en (ikke absolutt) øvre beløpsgrense på 75,000 for utbetaling til en enkelt skogeier.

I Planområde 2 og Planområde 3 så kommunen i enkelte tilfeller bort fra denne øvre grensen for økonomisk kompensasjon. Grunnen til dette var dårlige erfaringer fra tidligere registreringer, hvor enkelte store skogeiere fikk stor belastning som ikke ble kompensert. Dette førte til mye misnøye. Begge kommunene praktiserte en ordning med egenandel ut i fra omfanget av MiS istedenfor en øvre grense. Planområde 1 praktiserte en øvre grense på 75,000 kroner som kompensasjon.

Ordningen med frivillig vern gir en mulighet for å håndtere situasjoner med stor andel livsmiljøfigurer eller store verneverdier registrert på samme eiendom eller i samme geografiske område. Ved frivillig vern er erstatningsordningen tilsvarende ordinært vern, og uten de samme begrensninger i tid (10 års erstatningstid) eller beløp som for vederlagsordningen for MiS. Frivillig vern krever et visst areal og visse naturfaglige verdier. Dette vurderes av DN/Fylkesmannen som forvalter denne ordningen. Denne muligheten er i liten grad benyttet i de aktuelle eksempelkommunene. I en av eksempelkommunene har deltakerne i prosessen kommentert at sett i ettertid burde frivillig vern vært vurdert for 1-2 eiendommer. I en annen av eksempelkommunene var frivillig vern vurdert under prosessen, men ikke benyttet ut i fra en betraktning om at behovet ikke var tilstrekkelig til stede.

Alle som kvalifiserer til støtte i henhold til regelverket mottar støtte så fremt de har søkt. I planområde 1 er prosessen med erstatninger ikke avsluttet.

Tabell 1. Oversikt over omfang av vederlagsordningen for MiS i eksempelkommunene. Beregnet kostnad er beregnet inntektstap for skogeier for de eiendommer som har søkt om støtte. Beløp utbetalt viser den del av totalkostnaden som dekkes.

Planområde	Antall takserte eiendommer	Antall berørte skogeiere	Beregnet kostnad (kr)	Antall søknader	Beløp utbetalt (kr)
1	45	35	?	4	146 125
2	60	35	619 776	6	185 923
3	305	174	7 712 793	58	1 860 400

4.8 Sammenfatning av MiS-prosessen

I Tabell 2 er gitt en sammenfatning av MiS-prosessen i vårt studium.

Tabell 2: Oversikt over MiS-prosessen i de enkelte eksempelkommunene i vårt studium

Tema	Planområde 1	Planområde 2	Planområde 3
Takstutvalg, spesielt for utvelgelsesprosessen.	Skogbrukssjef, skogbruksleder og leder av skogeierlag. Planlegger fra andelslag	Skogeierrepresentant, kommunal skogbruksveileder (prosjektleder), avdelingsleder takstselskap, fagansvarlig andelslag, repr. fra skogeierlaget, fylkeskogmester og biolog takstselskap	Miljøansvarlig andelslag, skogbruksleder, skogbrukssjef, leder skogeierlag, styremedlem skogeierlag og biolog takstselskap
Tidlig informasjon til skogeier	Informasjon i årsmøtet i skogeierlaget (2004). Informasjon på lokal skogkveld (2005)	Felles brev fra andelslag, tømmerkjøpere (2004) Brev fra takstselskap (2005). Informasjonsmøte (2005). Brev fra kommunen (2005). Beskrivelse i medlemsblad (2005)	Åpent orienteringsmøte (2001)
Bruk av biologisk kompetanse	Brukt for prioritering av områder. Deltok ikke i utvelgelsesmøtet, men ble kontaktet i enkelttilfeller	Brukt for prioritering av områder. Deltok i utvelgelsesmøter og møter med enkeltskogeiere	Brukt for prioritering av områder. Deltok i utvelgelsesmøter. Uenighet/reservasjoner loggført
Prosess for inngangsverdier	Ikke beskrevet noen egen prosess for dette	Diskutert i takstutvalg etter forslag fra planselskap	Diskutert i andelslag etter forslag fra takstselskap
År for gjennomføring av feltregistreringer	2005	2006	2002-2003
Prioritert rådataliste	Tredelt fra andelslag (biologisk rådgiver)	Tredelt fra takstselskap (biologisk rådgiver)	Tredelt fra takstselskap (biologisk rådgiver)
Mulighet for innspill fra skogeier (se også klagemulighet)	Inviteres til personlig møte eller telefonsamtale	Uttalemulighet	Uttalemulighet
Utvelgelsesprosess	Utvelgelsesmøtet behandlet bruttolista etter forslag fra planlegger. Fulgt opp med personlige møter mellom planlegger og berørt skogeier	Første utvelgelsesmøte behandlet og sendte ut justert rådataliste til skogeier for uttalelse. Siste utvelgelsesmøte gjorde endelig vedtak basert på innspill fra skogeier og biologisk rådgiver	Bruttoliste sendes direkte til skogeier for uttalelse. Utvelgelsesmøte(r) etter innspill fra skogeier
Kommunikasjon med skogeier	Personlige møter mellom skogeier og planlegger, alternativt forberedt telefonsamtale etter oversendt kartmateriale som viser registrering og forslag til utvelgelse. Informasjon om muligheter for økonomisk kompensasjon	Alle skogeiere varsles om funn på deres eiendom etter første utvelgelsesmøte, og at kart kan sees hos skogeierforeningen. Sterkest berørte skogeiere får tilsendt kart og blir innkalt til drøftingsmøte. Skogeiere får tilbud om MiS-kurs. Informasjon om muligheter for økonomisk kompensasjon	Brev med kart fra takstselskap/andelslag, om forslag til nøkkelbiotoper, og anmodning om innspill (2002 og 2003). Brev fra andelslag, med info om mulighet for økonomisk kompensasjon (2004)
Endelig utvelgelse	2006	2008	2004
Klagemulighet for skogeier	Utvelgelse basert på konsensus med enkeltskogeier	Definert klagemulighet	Definert klagemulighet
Klagebehandling	Ikke beskrevet	I regi av andelslag	I regi av andelslag
Endelig avklaring	2006. Rapport fra andelslag.	2008. Rapport fra takstselskap	2006. Sluttrapport fra takstselskap

5 Kartanalyser

I dette kapitlet redegjøres for resultatene av de analysene som er gjort av tilsendte kartdata og dokumenter fra de tre utvalgte planområdene. I boksen under gjengis noen nøkkeltall for hver av de tre planområdene. Utfyllende kommentarer gis under de områdevisse gjennomgangene etterpå.

Område 1

Før utvelgelse:

- 73 000 daa prod. skog
- 161 stk livsmiljøfigurer, totalt 4 357 daa (overlappende areal)
- 124 stk MiS-områder, 3 128 daa, snitt 28 daa

Etter utvelgelse:

- 117 prioriterte MiS-områder, snitt 24 daa
- har ikke definert BVO'er, men gjør utvelgelsen på MiS-områder
- Netto areal 2 831 daa = 3,9% av prod. areal.

Område 2

Før utvelgelse:

- 103 430 daa prod. skog
- 265 stk livsmiljøfigurer, totalt 2013 daa (overlappende areal)
- 156 stk MiS-områder, snitt ca 7,5 daa

Etter utvelgelse:

- 132 prioriterte MiS-områder (med 225 livsmiljøfigurer)
- BVO'er: 124 stk, snitt 8.1 daa
- Netto areal 1069.8 daa = 1.3% av produktivt areal

Område 3

Før utvelgelse:

- 335 500 daa prod. skog
- 658 stk livsmiljøfigurer, 6640 daa + 226 reg. på bestandsnivå, 4826 daa (overlappende areal)
- MiS-områder: ikke def. før utvelgelse

Etter utvelgelse:

- Prioriterte MiS-områder: Antall ikke oppgitt, men beregnet å være < 426 stk (med 602 livsmiljøfig./bestand). I tillegg 208 livsmiljøfig./bestand på eiendommer uten bestilt MiS.
- har ikke definert BVO'er, men gjør utvelgelsen på MiS-livsmiljøfigurer
- Netto areal 6581 daa = 2% av produktivt skogareal.

5.1 Planområde 1

5.1.1 Beskrivelse av MiS-registreringene (rådata)

Totalt areal og areal med MiS

I Planområde 1 ble det registrert MiS på 73 000 daa produktiv skog. Innenfor dette arealet ble det registrert livsmiljøfigurer på totalt 4 357 da, men da en del figurer overlapper er det faktiske arealet for MiS-områder 3 128 daa. Dette utgjør 4,3% av det produktive arealet.

Det registrerte MiS-arealet er fordelt på 124 MiS-områder. Disse MiS-områdene inneholder i følge en områderapport 161 livsmiljøfigurer, men dataene vi har fått tilgang til gjør det dessverre ikke mulig å karakterisere disse nærmere.

Snittstørrelse på alle MiS-områdene var 28 daa.

Fordeling mellom livsmiljø

Fordelingen mellom livsmiljø (basert på både prioriterte og ikke-prioriterte livsmiljøfigurer (merk at livsmiljøfigurer kan overlappe) er gjengitt i **Tabell 3**. Her sammenlignes det også med representative tall for landsdelen hentet fra SSB. Det er et poeng å være klar over at disse er basert på data fra landskogtakseringen, og i motsetning til områdetakster dekker SSBs tall *alle* skogarealer, inkludert alle hogstklasser og både produktiv skog, ikke-produktiv skog og reservater. Tallene for gjennomsnittlig areal med hvert enkelt livsmiljø blir derfor høye. For å bedre kunne sammenligne med tall fra områdetakster, har vi også regnet ut den *relative* fordelingen mellom de ulike livsmiljøene, både for eksempelkommunen og for SSBs tall.

Tabell 3. Fordeling av registrerte MiS-livsmiljø (før utvalg) i planområde 1, samt en sammenlikning med gjennomsnittstall for tilhørende region (Kilde: SSB).

Livsmiljø	Areal livsmiljø-figurer (daa)	Andel av areal produktiv skog (=73 000 daa), planområde 1	Gjennomsnitt for landsdel	Relativ %, planområde 1	Relativ % for landsdel
Stående død ved	108	0,1%	3,0%	2,5%	11,9%
Liggende død ved	399	0,5%	14,3%	9,2%	56,5%
Rikbarkstrær	145	0,2%	0,2%	3,3%	0,8%
Trær med hengelav	690	0,9%	3,9%	15,8%	15,4%
Eldre lauvsuksesjoner	191	0,3%	0,8%	4,4%	3,2%
Gamle trær	2785	3,8%	1,6%	63,9%	6,3%
Rik bakke vegetasjon	0	0,0%	1,5%	0,0%	5,9%
Sum:	4357	5,97%	25,30%	100%	100%

Fanger MiS-registreringen opp biomangfold-verdiene i planområdet?

Det er ikke registrert noen tilfeller av livsmiljøet Rik bakke vegetasjon. I følge representant for takstselskap ble det "konstatert områder med rik bakke i kommunen, men disse var det enten ikke planbestilling på og/eller det var marginal skog/"skrapskog". Biologisk sett er det overraskende at det ikke ble registrert rik bakke innenfor takstarealet. Slik vi kjenner regionen og vurderer planområdet, anser vi det som lite sannsynlig at det ikke finnes noe av rike skogtyper innenfor takstarealet. Denne mangelen kan derfor tyde på at en for høy inngangsverdi er brukt på livsmiljø Rik bakke vegetasjon, og/eller at registrators tolkning av en slik inngangsverdi ikke har vært presis nok.

Livsmiljøet Gamle trær utgjør en stor figurandel, omtrent dobbelt av gjennomsnittet for landsdelen (der all skog, inkl. reservater og ikke-produktiv skog er inkludert) (3.8% mot 1.6%). Samtidig er andelen død ved livsmiljøer meget lav i forhold til landsdelsgjennomsnittet (0.6% mot

17.3%). Dette speiles også i den relative fordelingen, der gamle trær utgjør ca 6% av livsmiljøarealene i landsdelstallene, men 64% i planområde 1, mens død ved utgjør nesten 70% i landsdelstallene mot 12% i planområde 1. Det kan virke som om det kan ha vært en skjevhet i inngangsverdiene, slik at den lå noe for lavt for livsmiljøet gamle trær. Muligens har den også ligget for høyt når det gjelder død ved livsmiljøene, men dette er vanskelig å vurdere nærmere uten bedre kjennskap til planområde 1. En mulig årsak til denne skjevfordelingen kan være at gammelskogen i planområdet er mindre enn gjennomsnittlig råteangrepet og at de eldste bestandene pr. i dag har mye gamle trær, men (ennå) lite død ved.

Resultatene peker på at utfallet av MiS-registreringer er følsomme for at inngangsverdiene er satt på et hensiktsmessig nivå. Vi kjenner til at planselskapene i noen tilfeller har revurdert inngangsverdier etter 1-2 uker i felt, og gjort nødvendige justeringer. En slik justering hadde antageligvis vært fornuftig å ha foretatt her.

Verdisetting

Fordelingen av MiS-områdene mellom de tre naturverdiene er svært skjev; mer enn 90% av områdene er angitt med middels naturverdi. Av de 124 MiS-områdene er 15 angitt med høyeste naturverdi, 106 med middels, og 3 med lavest. Som tidligere beskrevet finnes det ikke noen felles retningslinjer for klassifisering i tre naturverdi-klasser, og det er følgelig heller ikke opplagt hva slags fordeling som kan forventes mellom klassene. Et lite antall med A-verdi kan være faglig fundert (finnes få MiS-områder med svært høye biomangfold-verdier), men det virker ikke å være faglig grunnlag for en sterk skjevfordeling mellom B- og C-verdi. Få MiS-områder med C-verdi kunne tyde på generelt høye inngangsverdier, men det stemmer ikke med (i) høy MiS-prosent generelt, og (ii) det vi antar må være en lav inngangsverdi på livsmiljø gamle trær. Her kan det se ut som man rett og slett ikke har utnyttet hele skalaen, og det gir et dårlig grunnlag for å foreta prioriteringer.

Vi har ikke hatt mulighet til å vurdere selve settingen av naturverdi, da vi ikke har fått tilgang til opplysninger om elementene i de enkelte livsmiljøene (mengde død ved, antall gamle trær osv., samt rangeringen av konsentrasjonene, der både absolutt mengde og tetthet læger/trær blir vektet) for denne eksempelkommunen.

Planområde 1 har også som den eneste av våre eksempelkommuner angitt en verdi på en firedeelt konfliktgrad-skala for hvert MiS-område.

5.1.2 MiS-utvalg (nettodata)

Av de 124 MiS-områdene er det 7 som ikke er prioritert. De prioriterte MiS-områdene utgjør 2831 daa eller 3,9% av produktivt areal.

Skjøtsel/forvaltningstiltak

I det materialet vi har tilgang på, er kun to koder brukt for skjøtsel/forvaltningstiltak. Bare 8 MiS-områder er angitt med en kode som tilsier en form for uttak, som delvis er spesifisert i et kommentarfelt. De øvrige MiS-områdene er angitt med urørt.

Karakterisering av ikke-prioriterte MiS-områdene

Planområdet skiller seg ut fra de andre ved at det på den ene siden er svært få MiS-områder/livsmiljøfigurer som ikke er prioritert, men på den andre siden har flere av disse (ikke-prioriterte) middel eller høy naturverdi.

Av de 124 MiS-områdene er 15 angitt med høyeste naturverdi. Av disse er 12 prioritert og 3 ikke prioritert. De 3 som er bortvalgt er alle angitt med høyeste konfliktgrad. 106 MiS-områder er angitt med middels naturverdi, av disse er 5 bortvalgt. Av de 124 MiS-områdene er 3 angitt med lav naturverdi, av disse er 2 bortvalgt (**Tabell 4**).

Tabell 4: Fordeling av prioriterte og ikke-prioriterte MiS-områder i forhold til naturverdi og konfliktgrad i Planområde 1.

Naturverdi	Konfliktgrad	Utvalgt	Ikke utvalgt	Totalt
1	1	1	3	4
	2	8		8
	3	1		1
	4	2		2
Sum		12	3	106
2	1	2		2
	2	10	2	12
	3	25	2	27
	4	64	1	65
Sum		101	5	15
3	1		2	2
	3	1		1
Sum		1	2	3
Totalt		114	10	124

De tre MiS-områdene med høy naturverdi som er bortvalgt, utgjøres av tre gamle trær-figurer. Disse ligger inntil hverandre på én eiendom, og kan således betraktes som én BVO. Denne eiendommen har også tre andre, prioriterte MiS-områder i samme "klynge" (samt ytterligere én bortvalgt som ligger på naboeiendom). Det er rimelig å betrakte alle disse figurene som ett forvaltningsareal, som biologisk sett burde vært høyt prioritert og ivaretatt som en samlet enhet (ett MiS-område og én BVO).

Årsaken til at så ikke er gjort, kan ligge i at belastningen på skogeier har vært oppfattet som urimelig høy. Av ca 2500 daa produktivt areal er i utgangspunktet 14% MiS-områder. Etter utvalg utgjør andel MiS-områder 6% av produktivt areal. Størstedelen av dette ligger i hogstklasse 5 og utgjøres av livsmiljø gamle trær. Dette støttes av at de tre områdene med høy naturverdi som ikke er prioritert, alle er angitt med høyeste verdi for konfliktgrad. Totalt er 7 MiS-områder angitt med høyeste konfliktgrad. 2 av disse er prioritert, 5 er ikke prioritert.

Livsmiljø

De 7 MiS-områdene som ikke er prioritert, fordeler seg på 6 MiS-områder med livsmiljø gamle trær, 2 med liggende død ved og 1 med både gamle trær og trær med hengelav.

Hvis man skal vurdere hva som ikke er prioritert i forhold til helheten, kan det bemerkes at det kan synes uheldig å ikke prioritere de 2 MiS-områdene med død ved, da det relativt sett er lite død ved områder registrert (24 stk i alt, utgjør kun 0.5% av prod. areal).

Det er derimot mange lokaliteter og en stor andel MiS-områder med gamle trær. Noen av disse ligger spredt og isolert, mens andre ligger klumpet. Av de største ansamlingene av MiS-områder har man prioritert de fleste, men én slik ansamling er som nevnt ovenfor splittet opp ved at flere av de største livsmiljøfigurene ikke er prioritert. Økologisk sett er dette lite heldig; det hadde vært mer hensiktsmessig heller å velge bort noen av de spredte, isolerte MiS-områdene. Samtidig kan det bemerkes at gjennomsnittstørrelsen på de prioriterte MiS-områdene i Planområde 1 er relativt stor (28 daa) og klart større enn for de andre eksempel-kommunene.

Størrelse

Det synes å være en skjevhet slik at flere av de største områdene ikke er prioritert; snittstørrelsen på de prioriterte MiS-områdene er 24 daa, mens snittstørrelsen på de ikke-prioriterte MiS-områdene er 35 daa.

5.1.3 Oppsummering planområde 1

- MiS-registreringen vurderes å ha fanget opp viktigste verdier for de ulike livsmiljøene på de undersøkte eiendommene. Det er en markert skjevhet i forhold til regionen som helhet med en overvekt av livsmiljø gamle trær og en tilsvarende underrepresentasjon av død ved livsmiljøene, som *kan* skyldes en for lav inngangsverdi på gamle trær og en for høy inngangsverdi på død ved.
- De aller fleste MiS-områdene er prioritert (utvalgt), og det er til sammen en høy prosent MiS-områder i kommunen.
- Prioriterte lokaliteter fanger i hovedsak opp de viktigste verdiene for de ulike livsmiljøene, men i ett tilfelle er det som burde vært betraktet som én større BVO, splittet ved at enkelte av flere inntilliggende MiS-områder med høy naturverdi ikke er prioritert. Dette medfører en klar reduksjon av naturverdien i de gjenværende, oppsplittede MiS-områdene. Angjeldende skogeier har en betydelig andel MiS-areal på sin eiendom. I tilsendt dokumentasjon er det ikke mulig å få oversikt over prosessene som ligger bak avgjørelsen om å ikke prioritere disse MiS-områdene. Ordningen med frivillig vern kan være en løsning på slike tilfeller med høy forekomst av MiS-områder hos enkelt-grunneiere, som ellers ikke blir kompensert.
- Til tross for at enkelte større MiS-områder ikke er prioritert, så er gjennomsnittstørrelsen på de prioriterte MiS-områdene relativt stor og klart større enn for de andre eksempelkommunene.
- De aller fleste MiS-områdene er angitt med ikke-hogst. Der noen form for hogst er foreslått, synes det i noen tilfeller å være brukt som konfliktdempende tiltak og i andre tilfeller være motivert i de biologiske verdiene i området

5.2 Planområde 2

5.2.1 Beskrivelse av MiS-registreringene (rådata)

Totalt areal og areal med MiS

I Planområde 2 ble det registrert MiS på 103 430 daa produktiv skog. Innenfor dette arealet ble det brutto registrert 265 livsmiljøfigurer på totalt 2013 da.

Planområdet inneholder mange dobbelt og trippel livsmiljø-figurer, dvs. polygoner der figurer fra flere ulike livsmiljø ligger oppå hverandre med samme areal. På grunn av dette overlappet i livsmiljøfigurer er det langt færre MiS-områder enn livsmiljøfigurer. Dermed utgjør de 265 livsmiljøfigurer bare 156 MiS-områder. Videre er det noen få steder der disse polygonene ligger inntil hverandre, slik at man kan slå sammen disse til større forvaltningsarealer (BVO'er), også kalt komplekslokaliteter (jfr. Brandrud & Sverdrup-Thygeson 2008). Når disse slås sammen, står det igjen 124 BVO'er før utvelgelse.

Gjennomsnittstørrelsen på MiS-områdene var 8.1 daa. Dette er mindre enn gjennomsnittstørrelsen for regionen og betydelig mindre enn i en nærliggende kommune som ble undersøkt av Brandrud & Sverdrup-Thygeson (2008).

Det er få steder det er ansamlinger av livsmiljøfigurer ved siden av hverandre over større arealer. Således er den gjennomsnittlige arealstørrelsen av MiS-områdene og BVO'ene omtrent den samme (ca. 7,5 versus 8,1 daa). Dette er i tråd med en vurdering som ble gjort i forbindelse med konvertering av MiS-data til naturtypelokaliteter i denne kommunen. Her ble det anført at svært få MiS-områder ser ut til å kunne danne komplekslokaliteter med hverandre.

Fordeling mellom livsmiljø

Liggende død ved er det livsmiljøet som er registrert hyppigst, med snaut 100 livsmiljøfigurer, dvs. en tredjedel av brutto MiS areal (**Tabell 5**). Død ved-livsmiljøene til sammen (stående og liggende død ved) utgjør omtrent halvparten av MiS-arealet, eller en noe større prosentandel

hvis en ser på antall figurer (143 av 265 figurer). Relativ prosentandel død ved (ca 50%) er noe mindre enn regionsgjennomsnittet (som er 60%) (**Tabell 5**).

Av andre viktige livsmiljø i planområdet må nevnes eldre lauvsuksesjoner, med omtrent like mange figurer som stående død ved, og gamle trær som har noe lavere antall figurer, men større areal enn både lauvsuksesjoner og stående død ved (**Tabell 5**). MiS-arealandelen gamle trær-figurer er betydelig større her enn for regionsgjennomsnittet. Dette skyldes bl.a. enkelte store figurer av gammel furu/gran i fjellnære områder. Rik bakkevegetasjon kommer på en fjerdeplass med 20 figurer registrert, og en andel av MiS-arealet på 6,4%. Dette er noe lavere enn landsdelsgjennomsnittet.

Tabell 5. Fordeling av registrerte MiS-livsmiljø (før utvalg) i planområde 2, samt en sammenlikning med gjennomsnittstall for tilhørende region (kilde: SSB).

Livsmiljø	Areal livsmiljøfigurer (daa)	Antall livsmiljøfigurer	Ant. MiS figurer m/ A-verdi	Andel av areal produktiv skog (=103430 daa)	Gjennomsnitt for landsdel	Relativ %, planområde 2	Relativ %, for landsdel
Stående død ved	326,0	48	6	0,3%	1,4%	16,2%	11,2%
Liggende død ved	667,7	95	12	0,6%	6,1%	33,2%	48,8%
Rikbarkstrær	3,3	1	1	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%
Trær med hengelav	97,0	15	1	0,1%	1,7%	4,8%	13,6%
Eldre lauvsuksesjoner	295,6	47	8	0,3%	1,0%	14,7%	8,0%
Gamle trær	481,3	37	2	0,5%	1,3%	23,9%	10,4%
Rik bakkevegetasjon	128,5	20	8	0,1%	1,0%	6,4%	8,0%
Annet*	13,6	2	0	0,0%		0,7%	0,0%
Sum:	2013,0	265	38	1,95%	12,5%	100%	100%

* andre hensyn enn de som inngår i MiS systemet, feks. forekomster av hønsehauk eller andre rødlista arter, eller biotoper registrert i andre sammenhenger

Fanger MiS-registreringen opp biomangfold-verdiene i planområdet?

Det er ingen klare indikasjoner på biomangfoldverdier, elementer eller livsmiljø som ikke i rimelig grad er fanget opp i materialet. Livsmiljøet gamle trær har en registreringsdekning over landsgjennomsnittet, men har samtidig en markert skjevhet mellom gran og furu, dvs. det er fanget opp langt mer gammel gran enn gammel furu. Kun 3 av 37 figurer med gamle trær har dominans av gammel furu. Her burde antageligvis inngangsverdien ha vært senket noe, men resultatet reflekterer også sannsynligvis at det er lite gammel furuskog innenfor de eiendommene som har vært registrert. Det er i beskrivelsen av verneområder i denne kommunen anført at gammel furu tidlig ble selektivt hogd ut i dette planområdet.

Trolig er det også fanget opp i minste laget av verdier knyttet til rik bakkevegetasjon, dvs. verdier knyttet til tørre og sesongfuktige lågurtutforminger (se neste kap.).

Det er ikke registrert hule trær i planområdet. Slike er høyst sannsynligvis meget sjeldne her, men i følge den meget begrensede naturtype-kartleggingen som er foretatt på disse eiendommene, er det registrert hul osp på en lokalitet som overlapper med en livsmiljøfigur, slik at dette miljøet burde vært fanget opp i materialet.

Verdisetting

Fordelingen av MiS-områdene mellom de tre naturverdiene er relativt skjev; omtrent 65% av områdene er angitt med middels naturverdi. Hvis vi tar utgangspunkt i de 156 MiS-områdene som er avgrenset, så er 18 angitt med høyeste naturverdi. Dette reflekterer at det sannsynlig-

vis er få lokaliteter med svært høye verdier på de undersøkte eiendommene i denne kommunen, bl.a. fordi skogen gjennomgående har vært hardt drevet her.

I alt 105 MiS-områder er gitt middels verdi, mens 33 MiS-områder er gitt laveste verdi. Fordeelingen mellom laveste og midlere verdier burde vært jevnere, dels ved at en del MiS-områder som er betegnet med B⁻, sannsynligvis burde ha hatt laveste verdi (her: C-verdi), og dels ved at en lavere inngangsverdi på rik bakke vegetasjon ville gitt flere MiS-områder med laveste verdi.

De 18 MiS-områdene som har fått A-verdi, består av 38 overlappende livsmiljø-figurer, 6 av MiS-områdene består av én figur, 5 av to figurer, 6 av tre figurer og 1 av fire figurer. De tre vanligste livsmiljøene er rimelig proporsjonalt fanget opp i A-områdene; det vanligste, liggende død ved med 12 figurer, de nest vanligste eldre lauvsuksesjoner og stående død ved med hhv. 8 og 6 figurer. Rik bakke vegetasjon er overrepresentert med 10 figurer, dvs. halvparten av det totalt registrerte antall, og den eneste forekomsten av rikkbarkstrær er også gitt A-verdi. Derimot er livsmiljø gamle trær underrepresentert med kun 1 (av 37) MiS-område med A-verdi.

Flere av de 18 lokalitetene som er gitt høyeste verdi vurderes å være i grenseland mellom høyeste og midlere verdi, vurdert ut fra de detaljerte opplysningene om mengde og kvalitet på substrater og andre miljøelementer som finnes i dokumentasjonen. Hvis det er generelt lave miljøkvaliteter i kommunen, mener vi at det ville vært forsvarlig å sette høyeste verdi på de mest verdifulle lokalitetene som vippet mellom høyeste og midlere verdi.

Etter en nærmere revurdering av naturverdien basert på de tilgjengelige dataene fra denne eksempelkommunen (se Vedlegg 1), mener vi at det er indikasjoner på at antallet BVO'er med høyeste naturverdi burde vært noe høyere (opp fra 18 til anslagsvis 24 BVO'er).

5.2.2 MiS-utvalg (nettodata)

Etter utvelgelse gjenstår 225 prioriterte livsmiljøfigurer fordelt på 132 MiS-områder. Arealet prioriterte MiS-områder tilsvarer da 1069,8 daa, noe som utgjør 1,3% av det produktive arealet.

Skjøtsel/forvaltningstiltak

I planområde 2 er nesten alle MiS-områdene foreslått som urørt, dvs. unntatt fra hogst i tiårsperioden som skogeiers miljøplan gjelder for. Dette er normalt en biomangfoldsmessig riktig forvaltning i gammelskog, men er ikke åpenbart optimalt i områder som tidligere har vært kulturpåvirket, og spesielt områder med lauvsuksesjon som på sikt kan bli kvalt av tett granskog hvis ikke skogen påvirkes av naturlige forstyrrelser som brann eller menneskeskapt forstyrrelser som hogst og beite.

Således burde en del av lauvsuksesjonene (særlig der disse er gjengroing av gammel kulturmark) ha som tiltak en lukket hogst med uttak av gran, og sparing av lauv med vekt på grove lauvtrær. Den viktigste ospe-lauvsuksesjonen med A-verdi er således foreslått "urørt" i MiS, mens det i naturtypekartleggingen er foreslått et stedvis uttak av gran. Også for enkelte rik bakke figurer (som for eksempel tidligere har vært beiteskog) kan det være ønskelig med en skånsom gjennomhogst. I en av nabokommunene er det i MiS registrert flere forekomster av rødlistede orkidéer som marisko, og slike vil være begunstiget av en viss skjøtsel for å unngå en fortetning av skogen.

Det er foreslått gjennomhogst av alle de tre MiS-lokalitetene der det er registrert gamle trær med furu (sparing av gamle og grove furutrær). Slike gamle furutrær er gjerne tilpasset en åpning av skogen gjennom brann og vil kanskje være begunstiget av en viss fristilling. Samtidig er det uheldig at man ved hogst fjerner en del av grunnlaget for produksjon av nye gamle trær, og det er generelt uheldig at man ikke tar vare på noe produktiv furuskog i naturtilstanden.

Karakterisering av ikke-prioriterte MiS-områder

I alt 47 figurer var ønsket fjernet av grunneier gjennom innspill til utvalgsprosessen. Av disse ble 16 tatt til følge og ble ikke prioritert på utvalgsmøtet. I omtrent to tredjedeler av tilfellene har altså de registrerte miljøverdiene her blitt veid tyngre enn grunneierenes primære ønsker.

Naturtype

Det er i alt 40 figurer som ikke er prioritert, slik at gjenstående livsmiljøfigurer etter utvalg er 225, det vil si en reduksjon på 15% av antall figurer (**Tabell 6**). Videre er det gjort endringer på 7 figurer. Det er oppgitt at det er valgt bort 38 figurer, men i to tilfeller dreier dette seg om dobbelt-figurer, hvor bare den ene er oppgitt å være valgt bort. Vi tolker dette slik at hele dobbelt-figuren er valgt bort, da det er meningsløst å fjerne kun en av to figurer som ligger oppå hverandre.

Områdene som ikke er prioritert, er fra nesten alle ulike livsmiljø og er valgt bort noenlunde proporsjonalt med den totale mengden av de ulike livsmiljøene. Således er det tatt vekk flest liggende død ved-figurer (18 av 95). Av eldre lauvsuksesjoner er det fjernet relativt sett noe færre (6 av 47), mens det er fjernet minst av rik bakke figurer (2 av 20, dvs. 10%).

Tabell 6: Utfall av utvelgelsesmøtet i planområde 2. Data er oppgitt for MiS livsmiljøfigurer.

Livsmiljø:	Totalt	Ikke prioritert	Avgrensning endret
Stående død ved	48	8	2
Liggende død ved	95	18	2
Rikbarkstrær	1	0	0
Trær med hengelav	15	2	0
Eldre lauvsuksesjoner	47	6*	0
Gamle trær	37	4	2
Rik bakke vegetasjon	20	2	1
Annet**	2	0	0
Totalt ant. figurer	265	40	7

*kun bjørkesuksesjoner (alle ospesuksesjoner beholdt)

** andre hensyn enn de som inngår i MiS systemet, feks. forekomster av hønsehauk eller andre rødlista arter, eller biotoper registrert i andre sammenhenger

Snittstørrelse livsmiljøfigurer

Det er ikke noen nevneverdig forskjell på størrelsen på de MiS-livsmiljø figurene som ikke ble prioritert (6.17 daa), og de som ble prioritert (7.90 daa).

Med de 225 gjenstående MiS-livsmiljøene fordelt på 132 MiS-områder, er det utvalgt 1069,8 daa, noe som utgjør 1.3% av det produktive arealet.

Naturverdi

Etter den opprinnelige verdisettingen, med 18 MiS-områder med høyeste naturverdi, er det én lokalitet (trippelfigur) med høyeste naturverdi som er tatt bort. Dette er imidlertid et MiS-område i bestand med hkl. IV 60 år gammel skog, med en svak lauvsuksesjonsfigur med laveste verdi (nær inngangsverdi) og en liggende død ved figur med moderat død ved konsentrasjon. Dette MiS-området kvalifiserer etter vår vurdering til moderat snarere enn høy naturverdi, slik at dette burde hatt en B-verdi (se lokalitet a) i Vedlegg 1).

Vi anser det som sannsynlig at tilsvarende vurderinger er gjort på MiS-utvelgelsesmøtet da denne lokaliteten ble valgt bort (mens de mest verdifulle lokalitetene med klar A-verdi på eiendommen ble beholdt), men dette framkommer ikke av MiS-protokollene. Her burde det vært anført at verdien av lokaliteten var endret til B-verdi, eller i hvert fall at utvalget/biologisk rådgiver vurderte denne lavere prioritert enn vurderingen gjort av planlegger.

Skogeier har i følge dokumentasjonen ønsket alle MiS-områder på sin eiendom fjernet. Sluttsultatet var at 3 MiS-områder ble prioritert (2 med A-verdi og 1 med B-verdi), og 1 ble ikke prioritert.

Dersom vi legger vår revurderte verdisetting til grunn (**Vedlegg 1**), med 24 lokaliteter med høyeste naturverdi, er det ingen lokaliteter med høyeste naturverdi som er valgt bort (**Tabell 7**). Da er lista for høyeste naturverdi (A-verdi) lagt forholdsvis lavt, dvs. lokaliteter i grenseland mellom A og B-verdi er gitt A-verdi.

Når det gjelder de få, litt større sammenhengende arealene med flere MiS-områder inntil hverandre, er alle disse ivaretatt i sin helhet.

Tabell 7. Fordeling av prioriterte og ikke-prioriterte livsmiljøfigurer og MiS-områder i forhold til naturverdi i Planområde 2. Basert på vår revurdering av verdisetting.

Naturverdi	Prioritert	Ikke prioritert	Totalt antall figurer	Ant. ikke-prior. fig.	Tot ant. lok.	Ant. ikke-prior. lok.
Høy (A-verdi)	100%	0%	44	0	24	0
Middels+ (B+ verdi)	90%	10%	51	5	27	4
Middels (B-verdi)	80%	20%	117	28	64	15
Lav (C-verdi)	85%	15%	43	6	32	4
Ikke angitt	90%	10%	10	1	9	1
Sum	85%	15%	265	40	156	24

Planleggerne har differensiert den store kategorien med B-verdi i B+, B og B-. Her er det én av B+ lokalitetene som ikke er prioritert. Dette er en lokalitet med livsmiljø trær med hengelav som har den høyeste forekomsten av hengelavstrær i planområdet (100 trær). Denne lokaliteten burde ha vært prioritert, da dette dreier seg om en stor grunneier, og det er (i) få figurer som er valgt bort på eiendommen, og (ii) grunneieren har ikke hatt innsigelser mot denne figuren. På den annen side er det ikke registrert noen spesielle gammelskogskvaliteter på lokaliteten, og det er lite sannsynlig at dette er et naturskogspreget bestand med noen særlig kontinuitet i hengelavsforekomst. Elementet av hengelav er relativt rikelig forekommende i planområdet, og til sammen er det kun to lokaliteter med til sammen 110 hengelavstrær som er valgt bort, mens det er tatt med i utvalget (prioritert) 13 lokaliteter med til sammen 520 trær med hengelav. Hensynet til livsmiljø hengelav synes således å være rimelig godt ivaretatt i planområdet.

Etter revurdering av verdisetting, er det tre av B-verdi-lokalitetene med liggende død ved som er valgt bort som har over middels høye konsentrasjoner av død ved og som antageligvis burde kunne betraktes som B+. Dette er forekomster med hhv. 88 læger+stående død ved, 77 læger og 110 læger, mest av gran. Særlig lokaliteten med 77 læger scorer relativt høyt, med bestandsalder 120 år og 40 læger i kategori mye nedbrutt. Samtidig er dette lokaliteter som ikke ligger i sammenheng med større gammelskogsområder, og dette er en type verdier som er godt ivaretatt i de ulike delene av planområdet.

5.2.3 Oppsummering planområde 2

- MiS-registreringen vurderes å ha fanget opp viktigste verdier for de ulike livsmiljøene på de undersøkte eiendommene.
- Prioriterte lokaliteter fanger opp de viktigste verdiene for de ulike livsmiljøene. Det er ikke valgt bort lokaliteter vi mener har kvaliteter som tilsier en høy miljøverdi, men vi savner en

bedre dokumentasjon av prosessen i utvelgelsesmøtet på en lokalitet som opprinnelig var angitt med høyeste miljøverdi.

- Enkelte lokaliteter med gammel furuskog burde hatt forvaltning urørt, mens enkelte lokaliteter med eldre lauvsuksesjon burde hatt forvaltning gjennomhogst med uttak av gran for å sikre verdiene knyttet til lauvskog.
- Ved å inkludere registrering av spredte miljøverdier på bestandsnivå, ville en sannsynligvis ha fanget opp en mer proporsjonal del av verdier knyttet til furu versus gran og lauvskog.

5.3 Planområde 3

5.3.1 Beskrivelse av MiS-registreringene (rådata)

Totalt areal og areal med MiS

I Planområde 3 ble det registrert MiS på 335 500 daa produktiv skog. Dette inkluderer ikke hele kommunens produktive skogareal, da noen eiendommer ikke inngikk i områdetaksten. Derimot ble det registrert MiS på alle eiendommer som inngikk i områdetaksten, også de som ikke hadde bestilt MiS. Vi har forsøkt å skille ut disse "ikke-bestilte MiS-dataene" fra det øvrige arealet i videre tall og analyser.

Planområde 3 har som den eneste av våre eksempelkommuner, også registrert MiS på bestandsnivå. For å lette sammenligningen med øvrige eksempelkommuner, oppgir vi delvis tall for MiS-livsmiljøfigurer og bestandsnivå-MiS hver for seg.

Innenfor det arealet der MiS var bestilt, ble det brutto registrert 658 livsmiljøfigurer på totalt 6640 daa. I tillegg var det 226 registreringer på bestandsnivå, som dekket et areal på 4826 daa (se **Tabell 8**).

Siden flere livsmiljøpolygoner og bestandsnivå-registreringer overlapper, er det reelle antallet og arealet av MiS-områder lavere enn dette. Kommunen oppgir i sin sluttrapport et totalt areal for BVO'er på 6581 daa, noe som utgjør 2% av produktivt skogareal. Vi har ikke kunnet finne opplysninger om hvor mange BVO'er dette utgjør, eller gjennomsnittlig størrelse, i kommunens rapport.

Våre data fra dette planområdet inkluderer heller ikke noe eget polygontema med de endelige BVO'ene, slik at det er vanskelig å fastslå antall og snittstørrelse på BVO'er. Som en tilnærming har vi beregnet det totale areal som dekkes av en eller flere prioriterte livsmiljø- eller bestandsnivå-registreringer. Dette arealet utgjør 6596 daa og stemmer godt overens med tallet fra kommunens sluttrapport (6581 daa). Snaut 80% av BVO'ene består bare av ett livsmiljø eller én bestandsnivå-registrering, mens snaut 20 % består av minst to overlappende registreringer, og ca 0.5% består av 3 eller flere overlappende registreringer.

Dersom vi bare ser på netto antall BVO-polygoner i våre kartanalyser, er dette ca 426 stk. med et snittareal på 16 daa, men flere av disse ligger helt eller nesten inntil hverandre. En praktisk avgrensning av BVOer ville derfor medføre et lavere antall og et høyere snittareal.

Fordeling mellom livsmiljø

Tabell 8 beskriver fordelingen av MiS-livsmiljøfigurer og miljøbestand.

Tabell 8a. Fordeling av registrerte MiS-livsmiljøfigurer (før utvalg) i planområde 3, samt en sammenlikning med gjennomsnittstall for tilhørende region (kilde: SSB). Tallene inkluderer eiendommer som ikke har bestilt MiS. Kun data fra MiS-figurer er angitt, se neste tabell for registreringer på bestandsnivå.

Livsmiljø	Areal livsmiljøfigurer (daa)	Antall livsmiljøfigurer	Andel av areal produktiv skog (=335 500 daa)	Gjennomsnitt for landsdel	Relativ %, planområde 3	Relativ % for landsdel
Stående død ved	311,2	27	0,09%	1,90%	4,69%	6,99%
Liggende død ved	1945,8	175	0,58%	11,30%	29,31%	41,54%
Rikbarkstrær	56	9	0,02%	0,40%	0,84%	1,47%
Trær med hengelav	111,7	6	0,03%	3,70%	1,68%	13,60%
Eldre lauvsuksesjoner	1580,7	202	0,47%	1,50%	23,81%	5,51%
Gamle trær	467,4	37	0,14%	3,20%	7,04%	11,76%
Rik bakkevegetasjon	1833,1	172	0,55%	5,20%	27,61%	19,12%
Bekkekløfter	255,7	16	0,08%		3,85%	
Annet*	78,2	14	0,02%		1,18%	
Sum:	6640	658	1,98%	27,2%	100%	100%

* andre hensyn enn de som inngår i MiS systemet, feks. forekomster av hønehaug eller andre rødlista arter, eller biotoper registrert i andre sammenhenger

Tabell 8b. Fordeling av miljøbestand med spredte MiS-verdier (før utvalg) i planområde 3. Tallene inkluderer eiendommer som ikke har bestilt MiS.

Livsmiljø	Areal MiS i bestand (daa)	Antall MiS i bestand	Andel av areal produktiv skog	Relativ %, planområde 3
Stående død ved	442	26	0,13%	9,16%
Liggende død ved	2328,8	118	0,69%	48,25%
Rikbarkstrær	276	17	0,08%	5,72%
Trær med hengelav	81,6	3	0,02%	1,69%
Eldre lauvsuksesjoner	-	-	-	-
Gamle trær	1311,8	58	0,39%	27,18%
Rik bakkevegetasjon	-	-	-	-
Bekkekløfter				
Annet*	386,2	4	0,12%	8,00%
Sum:	4826	226	1,44%	100,00%

* andre hensyn enn de som inngår i MiS systemet, feks. forekomster av hønehaug eller andre rødlista arter, eller biotoper registrert i andre sammenhenger

Fanger MiS-registreringen opp biomangfold-verdiene i planområdet?

Det er ingen indikasjoner på biomangfoldverdier, elementer eller livsmiljø som ikke er rimelig fanget opp i materialet. Rik bakke miljøet, som er viktig i planområdet bl.a. pga. rik kalkskog, synes å være godt fanget opp. Flere av livsmiljøene som ligger noe under landsdelssnittet for utfigureringer, som død ved, trær med hengelav og gamle trær, fanges til gjengjeld godt opp i registreringer på bestandsnivå (**Tabell 8b**). Slik viser dette eksempelet hvordan MiS-

registreringer på bestandsnivå kan utfylle MiS-figurer på en biologisk meningsfylt måte. Det synes å ha vært en rimelig balanse i inngangsverdiene, kanskje med unntak av eldre lauvskogseksjoner, som utgjør en uforholdsmessig stor andel.

Verdisetting

Om lag en fjerdedel av livsmiljøfigurene mangler verdisseting, uvisst av hvilken grunn (**Tabell 9**). Når det gjelder registreringene av MiS på bestandsnivå, er disse verdisset lavere enn utfiguringene, slik at tyngdepunktet ligger i den laveste verdiklassen. Dette er rimelig, da konsentrasjoner av et livsmiljø kan betraktes som å ha større biologisk verdi enn mer spredte forekomster.

Det virker som om høyeste naturverdi er brukt bevisst for å fremheve miljøer som har høy nasjonal naturverdi, ved at f.eks. rik bakke miljøer som ut fra tekstlig beskrivelse fremstår å være av høy verdi, oftest er gitt høyeste naturverdi. Dette gjelder bl.a. naturtyper av kalkfuruskog som er nasjonalt sjeldne og med høyt innhold av rødlistearter.

Tilsendt dokumentasjon fra denne kommunen inneholder detaljert informasjon om livsmiljøfigurer og registreringer på bestandsnivå, men utover totalt arealtall mangler informasjon om endelige forvaltningsfigurer, i denne rapporten kalt BVOer. Det synes som om man i dette planområdet primært har forholdt seg til livsmiljøfigurer og bestandsvise registreringer, og ikke laget endelige BVOer ved å slå sammen og betrakte i et helhetlig forvaltningsperspektiv både overlappende registreringer og registreringer som ligger ved siden av eller nær hverandre.

Tabell 9. MiS-registreringer fordelt på verdisseting før utvelgelsesmøtet. Tallene er basert på overlappende figurer av ulike livsmiljøer som kan ha ulik verdi. Tallene inkluderer eiendommer som ikke har bestilt MiS. Tall i parentes antyder % fordeling mellom de figurene der det er angitt en verdi.

Verdi	Livsmiljøfigur				MiS-reg. på bestandsnivå		
	Areal	Ant.	%	(%)	Areal	Ant.	%
Høy naturverdi	1037,2	100	15%	(20%)	17,2	2	1%
Middels naturverdi	2345,7	245	37%	(50%)	379,9	16	7%
Laveste naturverdi	1581,4	159	24%	(30%)	1536	76	34%
Uten angitt verdi	1676	154	23%		2893	132	58%
SUM inkl. overlapp	6640	658	100%	(100%)	4826	226	100%

5.3.2 MiS-utvelgelse (nettodata)

Etter utvelgelsesmøtet var det 602 prioriterte livsmiljøfigurer/bestand, med et totalt areal på 8463 daa (se **Tabell 8**). Av disse utgjorde prioriterte livsmiljøfigurer i alt 438 stk i følge våre beregninger, tilsvarende et areal på 4833 daa. (I tillegg kommer 208 figurer/bestand på eiendommer som ikke har bestilt MiS, og som derfor ikke er behandlet i utvelgelsesmøtet.)

Skjøtsel/forvaltningstiltak

Fordelingen mellom ulike forvaltningstiltak fremgår av **Tabell 10**. Om lag $\frac{3}{4}$ av BVOene er foreslått som urørt.

Gjennomhogst er foreslått på om lag 20% av BVO-areale. En del av dette utgjøres av registreringer på bestandsnivå av død ved eller gamle trær. I de fleste tilfeller er det inkludert kommentarer til skogeier om hvordan slik hogst skal skje. Der gjennomhogst er foreslått i figurer, dreier det seg for det meste om rik bakke figurer i kalkskog, der man har ønsket å beholde et halvåpnet preg. Det henvises også til en egen brosjyre som er laget for skjøtsel av kalkskog (Rusten og Løset 1992).

For øvrig er uttak av bartrær foreslått som forvaltningstiltak i en rekke livsmiljøfigurer med eldre lauvsuksesjoner. Siden verdiene i slike figurer er knyttet til lauvtrærne, virker dette som et fornuftig tiltak (jfr. at vi har anført mangel på slike tiltak i Planområde 2).

Tabell 10. Biologisk viktige områder (mao. nettoareal, uten overlapp, etter utvelgelsesmøtet) fordelt på forvaltningsforslag.

Forvaltningsforslag BVO	Areal (daa)	% (areal)
901 Urørt	4755	72,3 %
902 Gjensetting av trær og tregrupper	25	0,4 %
903 Gjennomhogst	1365	20,7 %
904 Fristillingshogst	7	0,1 %
906 Uttak av gran	99	1,5 %
907 Uttak av bar	240	3,7 %
908 Uttak av enkelttrær	90	1,4 %
SUM Netto areal	6581	100%

Karakterisering av ikke-prioriterte MiS-områder

Naturtype

Det er i alt 53 livsmiljøfigurer og 21 bestandsnivå-registreringer som ikke er prioritert. Dette tilsvarer en reduksjon på om lag 11% av totalt antall figurer/bestand (vi ser bort fra areal som ligger på eiendommer som ikke har bestilt MiS, og som derfor ikke er behandlet i utvelgelsesmøtet).

Figurer/bestand som ikke er prioritert er særlig livsmiljøene liggende død ved, eldre lauvsuksesjoner og noe rik bakke figurer (**Tabell 11**). Alle figurer/bestand som ikke er prioritert er godt dokumentert med kommentarer fra utvelgelsesmøtet, og for det meste også fra takstselskapets biologiske rådgiver sin side i protokollen.

Et lite antall av figurene/bestandene er prioritert ned fordi skogeier har stor prosentandel MiS, uten at det har kommet innspill fra skogeier, også i et par tilfeller der biologisk rådgiver er uenig. De fleste figurer/bestand som ikke er prioritert, synes likevel å være et resultat av innspill/klage fra skogeier. I de tilfeller der skogeiers innspill eller klage er dokumentert i protokollen, er de helt eller delvis etterkommet i ca 80% av tilfellene og ikke etterkommet i ca 20% av tilfellene. Det forekommer også et par tilfeller der skogeier har spilt inn ytterligere miljøverdier eller et ønske om at figurer skal utvides.

Snittstørrelse livsmiljøfigurer

Livsmiljøfigurer/bestand som er prioritert, er noe større (snitt 14 daa) enn de som ikke er prioritert (snitt 10 daa).

Naturverdi

Av ikke-prioriterte figurer/bestand, er det 28 som mangler verdiangivelse. Av de som er angitt med verdi, er det 3 ikke-prioriterte livsmiljøfigurer som står med høyeste naturverdi. Disse 3 figurene tilsvarer 2 MiS-områder.

Det ene MiS-området med høyeste naturverdi som er valgt bort består av overlappende stående og liggende død ved figurer på 11 daa. Dette MiS-området har relativt mye både stående og liggende død ved av gran, i alle størrelser og nedbrytningsstadier. Skogen er angitt med G17 og alder 100 år. Denne eieren har totalt to MiS-områder, begge bestående av totalt 4 overlappende liggende og stående død ved figurer/bestand, men ingen av dem er prioritert. For det ikke-prioriterte MiS-området som står med høyeste verdi, er det er fra utvelgelsesmøtet foreskrevet en befarings på barmark. Det står ingen kommentar fra biologisk rådgiver når det gjelder

utvelgelsesmøtets beslutning. Eier har totalt produktivt areal på ca 600 daa og mye hogstklasse 5. Ut i fra den dokumentasjon vi besitter, er det ikke mulig å se at MiS-belastning skulle være et tungt argument for å ikke prioritere dette MiS-området.

Tabell 11. Fordeling av MiS-livsmiljøfigurer og MiS-registreringer på bestandsnivå på ulike livsmiljø, før og etter utvelgelsesmøtet. Areal tallene inneholder overlappende figurer, og er derfor større enn det reelle arealet i felt.

	Før utvelgelsesmøtet		Etter utvelgelsesmøtet					
			Prioriterte		Ikke prioriterte		Ikke bestilt	
	Sum		Sum		Sum		Sum	
Livsmiljø	Areal	Ant.	Areal	Ant.	Areal	Ant.	Areal	Ant.
1 Stående død ved	753	53	597	38	48	4	109	11
2 Liggende død ved	4275	293	3113	204	434	30	728	59
3 Rikbarkstrær	332	26	300	22	0	0	32	4
4 Hengelav	193	9	193	9	0	0		
5 Lauvsuksesjoner	1581	202	971	116	164	26	446	60
6 Gamle trær	1779	95	1476	78	32	2	271	15
9 Rik bakkevegetasjon	1833	172	1115	104	74	11	644	57
12 Bekkekløft	256	16	241	14	6	1	9	1
20 Forvaltningsareal	464	18	456.6	17	0	0	8	1
SUM	11466	884	8463	602	757	74	2246	208

I kommunikasjon med andelslagets representant beskrives denne konkrete saken som meget vanskelig. Neste generasjon hadde nettopp overtatt skogen, og den økonomiske belastningen ved ivaretagelse av livsmiljøene ble oppfattet som urimelig høy. Etter befaring og diskusjoner ble området tilslutt frigitt for hogst etter vanlige Levende skog-hensyn, med en oppfordring fra andelslaget om en frivillig avsetning på 5 daa. Skogeiers likviditetsbehov ble vurdert som det mest tungtveiende i denne saken, samt at det fortsatt er igjen tilsvarende biotoper i takstområdet.

Det andre MiS-området med høyeste naturverdi som ikke er prioritert, er et liggende død ved livsmiljø på 6 daa. Figuren er angitt å ha middels og grov liggende død ved av gran, i begge nedbrytningsstadier, samt noe læger av bjørk. Skogen er ikke spesielt rik (blåbærgranskog, G14) og heller ikke spesielt gammel (90 år). Eier har et annen MiS-område på 4,3 daa, av et produktivt areal på drøyt 500 daa. I protokollen fremgår det at eier har klaget to ganger, og at klagen tas til følge. Det står videre angitt at rådgivende biolog er uenig i beslutningen på grunn av mengden død ved.

Ingen av de to ikke prioriterte dødved-områdene med høyeste verdi ligger i ansamlinger med andre figurer/miljøverdier, og bestandsalderen på skogen (h.h.v. 90 og 100 år) tilsier at dette ikke er noen utpreget overaldrig gammelskog/naturskog, og således er det ikke åpenbart at disse kvalifiserer til høyeste verdisetting. Det kan vel se ut til at disse hører hjemme i grenselandet mellom B og A verdi, trolig nærmere B-verdi for det minste MiS-området. Det virker også som MiS-prosessen har fanget opp mange dødved-figurer med tilsvarende mengde og kvalitet av (gran)læger i planområdet. På den annen side er det ikke anført av biolog at han er uenig med den verdisettingen som her er satt.

Tabell 12. MiS-registreringer fordelt på verdisetting før og etter utvelgelsesmøtet. Tallene er basert på overlappende figurer av ulike livsmiljøer som kan ha ulik verdi.

	Før utvelgelsesmøtet			Etter utvelgelsesmøtet						
				Prioriterte			Ikke prioritert		Ikke bestilt	
	Figur&bestand			Figur&bestand						
Verdi	Areal	Ant.	% (areal)	Areal	Ant.	% (areal)	Areal	Ant.	Areal	Ant.
Høy	1054	102	9%	797	77	9%	29	3	229	22
Middels	2726	261	24%	1914	168	23%	108	15	704	78
Laveste	3117	235	27%	1907	134	23%	332	28	878	73
Ikke verdisatt	4569	286	40%	3844	223	45%	289	28	436	35
SUM Areal	11466	884	100%	8463	602	100%	757	74	2246	208

5.3.3 Oppsummering planområde 3

- MiS-registreringen vurderes å ha fanget opp viktigste verdier for de ulike livsmiljøene på de undersøkte eiendommene.
- Prioriterte lokaliteter fanger i hovedsak opp de viktigste verdiene for de ulike livsmiljøene. Det er et par tilfeller der det er lokaliteter som er angitt med høy miljøverdi som ikke er prioritert; disse er godt dokumentert i protokoll fra utvelgelsesmøtet. I ett tilfelle er det foreslått en befaring på barmark for å løse det som synes å være en uenighet om verdi og prioritering, i det andre tilfellet har biologisk rådgiver markert sin uenighet med utvelgelsesmøtets beslutning om å ikke prioritere dette MiS-området
- Inkludering av spredte miljøverdier på bestandsnivå kompletterer MiS-livsmiljøfigurene og sikrer et mer biologisk gunstig sluttresultat

6 Skogeiers opplevelse av MiS-prosessen

Studiens samfunnsvitenskaplige komponent bestod i en kvalitativ intervjuundersøkelse av tolv skogeiere tilknyttet de tre kommunene i undersøkelsen. Som en del av prosjektet var det viktig å få kunnskap om hvordan skogeiere oppfatter registreringsprosessen. Undersøkelsens mål var å få kjennskap til skogeiers opplevelse av miljøregistreringen, i hvilken grad skogeiere føler de er involvert i prosessen, om deres synspunkter blir ivaretatt i utvelgelsesprosessen og til sist om hvilke meninger skogeiere har rundt MiS. Skogeiere i intervjuundersøkelsen ga uttrykk for ulike og varierende synspunkter på miljøregistreringen. I denne delen av rapporten gjøres det rede for hvilke synspunkter skogeierne ga uttrykk for, og skisseres noen mulige sammenhenger som kan belyse de betraktningene som fremkom.

Skogeieres medvirkning og deltagelse er uttrykt som en målsetning i MiS-ordningen (Håndbok i registrering av livsmiljøer i skog 2002). I Veiledning for rangering og utvelgelse 2002 står det: "Den enkelte skogeier står ansvarlig for forvaltning av arealer og ressurser på egen eiendom. Dette gjelder både i forhold til lovverk, offentlige prioriteringer og i forhold til andre prosesser som omfatter slik virksomhet. Utvelgelsesprosessen må derfor organiseres slik at dette forholdet ivaretas og slik at skogeier i den grad den enkelte ønsker det kan bli involvert i prosessen og ha reell medvirkning" (Bauman 2002d, s. 32).

6.1 Gjennomføring av undersøkelsen

De tolv skogeierne i denne undersøkelsen ble strategisk valgt for å oppnå en spredning mht. størrelse på skog og andel livsmiljøfigurer (se Vedlegg). Under intervjuene ble alle skogeiere bedt om å svare på en rekke spørsmål. Intervjuene ble tatt opp elektronisk, og siden behandlet med det kvalitative analyseprogrammet, HyperResearch¹. Hvert intervju varte i omkring en time. For å få kjennskap til flere og på forhånd ukjente sider ved MiS, ble det under intervjuene åpnet for dialog og samtale. Intervjuer som nærmer seg samtale har den fordelen at informantene snakker mer åpent om interessante temaer utenfor spørsmålslisten, noe som kan ha betydning for undersøkelsen (Widerberg 2001). Alle skogeierne ble stilt spørsmål rundt skogsdriften, om hvilke erfaringer de gjorde da deres skog ble MiS-registrert, om hva de syntes om utfallet av registreringen, og hvilke synspunkter de hadde til MiS-ordningen generelt. I en del intervjuer ble det også diskutert andre sider ved MiS-ordningen som falt utenfor rammen for denne intervjuundersøkelsen. Slike diskusjoner ga på mange måter bedre kjennskap til skogeierne og deres synspunkter. Skogeierens synspunkter på MiS-ordningen har hittil vært lite belyst. Således var det hensiktsmessig å være åpen for nye og ukjente sider ved ordningen. Kvalitative intervjuer er en godt egnet metode for å belyse temaer det finnes liten kunnskap om.

Det er viktig å understreke at kvalitative intervjuer gir kjennskap til kvalitative sider ved et forskningstema (Silverman 2001; Thagaard 1998; Widerberg 2001). Metoden gir med andre ord ingen informasjon om utbredelse eller statistiske sammenhenger. Ved å benytte kvalitative intervjuer som metode var hensikten å få kjennskap til flest mulige synspunkter om temaet miljøregistrering i skog som finnes, og hvilke begrunnelser skogeiere ga for sine synspunkter. Undersøkelsen har derfor ikke hatt målesetning om å besvare spørsmål om for eksempel hvor mange skogeiere som stiller seg positive eller negative til MiS. Derimot var målsettingen til denne undersøkelsen blant annet å belyse hvilke argumenter skogeiere gir for positiv eller negativ kritikk av miljøregistrering i skog.

¹ HyperResearch er et softwareprogram som brukes som et verktøy for å kategorisere og gruppere rådata som i dette tilfellet var lydopptak av intervjuer.

I samfunnsvitenskapen er det kvalitative intervjuet en godt etablert og anerkjent metodikk. (Thagaard 1998; Widerberg 2001). Innenfor samfunnsvitenskaplig forskning har det foregått en debatt omkring hva slags data kvalitative intervjuer frembringer. Ut fra denne debatten kan det trekkes fram at kvalitative intervjuer gir grunnlag for å undersøke hvilke synspunkter som kommer til uttrykk og innholdet slike synspunkter rommer. Kvalitative intervjuer har for eksempel vist seg å være en særdeles viktig komponent forut for større statistiske undersøkelser (Silverman 2001).

Innenfor metodelitteraturen henvises det til visse grep forskeren kan gjøre som en forsikring om at synspunktene i undersøkelsen er godt etablerte. Det er ofte slik at det finnes langt færre synspunkter på et tema enn personer som har synspunktene (Bertaux 1982). Etter et visst antall intervjuer frembringes det ofte lite ny kunnskap om undersøkelsestemaet. Dette omtales som "metning" innenfor sosiologien, og gir forskeren indikasjon på at flere intervjuer ikke lenger er nødvendige. Metning betyr at det ikke finnes flere varierte synspunkter eller svar på de spørsmålene undersøkelsen søker å belyse. I metodelitteraturen anslås at om lag 15 kvalitative intervjuer ofte er nok for å oppnå metning om et undersøkelsestema.

En annen teknikk som benyttes for å oppnå en viss bredde i datamaterialet, er å rekruttere intervjupersoner med ulik sosial bakgrunn. I kvalitative undersøkelser kan det være hensiktsmessig å rekruttere informanter på en slik måte at de gir en slags bredde i utvalget. I mange undersøkelser er det nødvendig å rekruttere i forhold til kjønn, utdanning og alder. Slike forskjeller er også vektlagt i denne undersøkelsen. Andre forskjeller som var særlig betydningsfulle for denne undersøkelsen, var ulik størrelse på skogeiendommen og ulik andel livsmiljøfigurer av produktiv skog. Hensikten var å intervju skogeiere som i ulike grad er berørt av MiS-ordningen for å belyse flest mulige varierte synspunkter. De synspunktene som skogeierne ga uttrykk for, og som i det følgende redegjøres for, kan betraktes som en presentasjon av synspunkter og meningsytringer vi kan forvente å finne blant skogeiere omkring temaet miljøregistrering i skog.

6.2 Informantene i utvalget

Skogeierne i utvalget eide 100 til 20 000 dekar skog. Noen drev skogen på egenhånd, mens andre leide inn skogsentreprenør. Alle skogeierne var såkalt aktive skogeiere. En av skogeierne i utvalget hadde på det tidspunktet intervjuet fant sted, ikke drevet skogen sin ennå, men hadde planer om å gjøre det. Denne skogeieren hadde blant annet deltatt på kurs om MiS. Det er viktig å understreke at denne undersøkelsen ikke omfatter intervjuer av passive skogeiere. De synspunktene som skogeierne ga uttrykk for må sees i lys av dette.

Alle skogeierne i utvalget hadde fått gjennomført MiS-registrering på sin eiendom. En skogeier hadde ingen MiS-figur i skogen sin, mens en annen hadde fått utvalgt tre livsmiljøfigurer på eiendommen sin som til sammen utgjorde ca 10 % av det produktive skogsarealet. Hos de aller fleste utgjorde livsmiljøfigurer omkring 1 % av det produktive skogarealet. Noen av skogeierne hadde søkt om tilskudd til ikke-hogst i MiS-områder, og noen skogeiere hadde benyttet klagemuligheten. En del skogeiere hadde verken benyttet seg av tilskuddordninger eller klagemulighet. Skogeierne i denne intervjuundersøkelsen bestod av både kvinner og menn i aldersgruppen 20 til 60 år. Det var vanskelig å rekruttere svært unge og eldre skogeiere. Det var også vanskelig å oppnå lik kjønnsrepresentasjon i utvalget. Ca 1/3 av informantene er kvinner, hvilket grovt sett representerer eiendomsforhold i norske skoger. I 2007 tilhørte om lag 23 % av private skogseiendommer kvinner (SSB 2007). De fleste skogeierne vi intervjuet bodde i den kommunen skogeiendommen lå².

² Vi ønsket å intervju "borteboende" skogeiere for å bedre sjansen til å få med synspunkter til såkalt passive skogeiere. Samtidig var vi helt avhengig av å få tips om navn på skogeiere, størrelse på skog og andel MiS-figurer fra kommunen for å gjennomføre denne undersøkelsen. Vi endte opp med et utvalg med svært få "borteboende" skogeiere og således ingen passive skogeiere blant de intervjuede i denne undersøkelsen.

6.2.1 Anonymitet

Av hensyn til anonymitet oppgis verken kjønn eller tilknytning til skogeierforening/andelslag i denne rapporten. Alle skogeiere fremstår som menn i teksten. For å skille skogeierens utsagn fra hverandre oppgis de enkelte skogeierne ved nummer. Hvilke kommuner og skogeierforeninger skogeierne kommer fra, er også anonymisert. Ettersom størrelse på skogeiendom og andel MiS-figur har relevant betydning, opplyses det om dette i et eget vedlegg (Vedlegg 2. Skogeiere, skogeiendom og MiS-figur). Informasjon om størrelse er oppgitt i fire grupper på under 1000 dekar, mellom 1000 – 5000 dekar, 5000 – 10000 dekar og til sist over 10000 dekar.

6.2.2 Aktive og passive skogeiere

I skogfaglige debatter uttrykkes det ofte et skille mellom aktive og passive skogeiere. Denne inndelingen viser til forskjellen mellom skogeier som driver skogen sin (aktive), og skogeiere som lar skogen stå urørt (passiv). Aktive skogeiere differensieres også i yrkesaktive og forvaltningsaktive skogeiere. Yrkesaktive skogeiere hogger og kjører tømmeret, og driver ungsogspleie og skjøtsel av skogen sin selv. Forvaltningsaktive setter bort drifta av skogen til skogsentreprenør. I følge Follo et al. (2006) har skogbrukeren forandret seg. Antall skogeiere som ikke er bosatt i nærheten av skogeiendommen øker, og skogeiendommer blir i økende grad omgjort til rekreasjons- og fritidseiendommer (Follo m fl 2006: 167). Hvor stor skogen bør være for å kunne livnære seg av den, har også endret seg.

Selv om både yrkesaktive og forvaltningsaktive skogeiere er representert i intervjuutvalget, var erfaringen fra undersøkelsen at de fleste skogeiere kan plasseres i begge kategorier innenfor aktivt skogsbruk. I 2007 (SSB 2008) stod for eksempel skogeierne selv for 28 prosent av plantearbeidet, entreprenører stod for 46 prosent og lønnet arbeidshjelp for 26 prosent. Til sammenligning utførte skogeierne selv 44 % av ungskog- eller gjenvekstpleie, mens 22 prosent ble utført av lønnet arbeidshjelp og 34 prosent av entreprenører (SSB 2008). Av den grunn kan det tyde på at aktive skogeiere sjelden er enten yrkesaktive eller forvaltningsaktive, men i ulike grad velger å sette bort deler av arbeidsoppgavene forbundet med skogsdriften.

Erfaring fra undersøkelsen ga også kunnskaper om andre skillelinjer mellom aktive skogeiere. For eksempel drev noen skogeiere skogen sin jevnlig, mens andre med flere års mellomrom. Et annet tydelig skille blant informantene var skogeiere som var aktive i skogeierforningen lokalt enten som formelle medlemmer eller representanter, og skogeier som i liten grad deltok i foreninger og tilslutninger i tilknytning til skogbrukspolitiske saker. Noen skogeiere deltok i lokale beslutningsprosesser innenfor skogbruket i kommunen.

I samfunnsvitenskaplige undersøkelser medfører slike inndelinger eller kategoriseringer, som i dette tilfelle av skogeiere, spørsmål om hvilken betydning dette har for hvilke svar skogeierne gir. For eksempel vil det være naturlig å anta at skogeiere som har skogsdrift som en fulltids beskjeftigelse har et annet grunnlag for å forstå ordninger i skogbruket enn nyetablerte skogeiere eller passive skogeiere. Det kan også antas at synspunkter på MiS-ordningen er ulikt fordelt mellom yrkesaktive og forvaltningsaktive skogeiere.

6.3 Skogeiernes erfaringer med registreringsprosessen

Saksgang ved miljøregistreringen er nokså omfattende beskrevet i de veiledningene til MiS-registrering som foreligger. Skogeieres opplevelse av registreringsprosessen er til sammenligning svært begrenset. Skogeierne i undersøkelsen bekreftet dette. Skogeierne har i varierende grad vært klar over når prosessen startet og hvordan gjennomføringen av miljøregistreringen har foregått. For eksempel, spørsmål om hva som skjer i utvelgelsesmøter, var lite hensiktsmessig å stille skogeierne. Denne delen av prosessen er i all hovedsak unntatt fra skogeiernes erfaringer, selv om enkelte skogeiere ga uttrykk for god kjennskap til skogeierforeningens arbeid med MiS. Skogeieren hadde også lite kunnskap om saksgangen forut for takseringen. De beskrivelsene som skogeierne ga, bestod i hovedsak av deres egne erfaringer rundt registreringsprosessen. I dette avsnittet beskrives registreringsprosessen slike den kom til uttrykk av skogeierne i intervjuundersøkelsen. For skogeierne består registreringsprosessen av tre deler. De tre delene omfatter informasjon om MiS-registreringen, klageordninger og til sist tilskuddsordningen. Gjennom det skogeierne ga uttrykk for, kan det virke som opplevelsen av registreringsprosessen kretser rundt de tre momentene. Ettersom skogeierne i varierende grad velger å klage på utfallet og å søke tilskudd, oppfattes MiS-registreringen for enkelte mer som et enkelt vedtak de må forholde seg til, enn en forhandlingsprosess de har innflytelse over.

6.3.1 Informasjon om miljøregistreringen

Skogeierne har på ulike måter mottatt informasjon om miljøregistreringen av skogeiendommen deres. Informasjon om MiS-registreringen har i tillegg blitt gitt på flere måter. Skogeiere har mottatt informasjon i brev. Mange skogeierforeninger har også tilbudt kurs. Slike kurs har ofte blitt holdt i tilknytning til gjennomgang av skogbruksplanen. Skogeiernes kjennskap til registreringsprosessen var avhengig av den informasjonen de har fått eller mottatt. De fleste skogeiere i undersøkelsen mottok informasjon om miljøregistreringen en god stund før skogbruksplanen var utarbeidet. Noen skogeiere nøyde seg med skriftlig informasjon og deltok ikke på møter eller kurs.

"Jeg fikk informasjon om at miljøregistreringen var en del av den nye skogbruksplanen. Sånn sett var det litt spennende å se hvor stor del [av min skog] som kunne være aktuelt [som MiS-figur]. [...] Det var jo et sånt oppstartsmøte for skogbruksplanen, der vi som skogeiere ble informert om at den nye skogbruksplanen var litt forskjellig i forhold til gamle skogbruksplaner, blant annet miljøregistreringen som ikke har vært med før. Så da fikk vi vite det for første gang" (skogeier 11).

Ikke alle skogeiere hadde like mye kjennskap til miljøregistreringen. For en skogeier kom utfallet av miljøregistreringen som en overraskelse. *"Da det gikk ordentlig opp for meg var når den siste driftsplanen kom. [...] Jeg oppdaget i driftsplanen at; oi det området der er fredet. Ja vel, da få jeg vel ikke røre det da"* (Skogeier 2). Skogeieren ga uttrykk for å være yrkesaktive skogeiere. Han tok ut tømmer selv. Å oppdage utfallet av MiS-registreringen først i selve skogbruksplanen ga skogeieren inntrykk av at registreringen var avgjort. *"Jeg oppfattet det som at det var avgjort når det stod i skogbruksplanen. Jeg har ikke oppfattet at jeg skulle ha noe jeg skulle ha sagt i forbindelse med utvelgelsen, omfanget eller størrelsen eller noen ting"* (skogeier 2). Det er rimelig å påstå at liten innsikt i miljøregistrering kan begrense skogeiernes responser og således gjør det vanskelig delta aktivt i prosessen. Skogeieren det refereres til her, ga uttrykk for at selv om han skjøttet skogen sin selv, var han lite interessert i å følge med i aktuelle tidsskrifter fra skognæring og generelle nyhetsbrev fra skogeierforeningen. Han fortalte at han ikke pleide å stille opp på fellesmøter eller lignende. En annen yrkesaktiv skogeier ga uttrykk for svært god innsikt i registreringsprosessen. Under intervjuet kom dette tydelig fram:

Skogeier 1: *Sånn som jeg har skjont det, så går dem inn i et område og så plukker dem ut. Da må det være tre punkter på den lista deres som kan gjøre at det blir en MiS-*

registrering. Det er stående død ved, det er liggende død ved og så er det rik bar-mark. Det er i hvert fall det som jeg har fått registrert på området mitt.

Int: *Hvem er det egentlig som gjør det?*

Skogeier 1: *Det er de som går og takserer. Det er de som har fått oppdrag å finne ut om de områdene.*

Int: *Etter at de har gjort det, hva skjer da?*

Skogeier 1: *Da får i hvert fall jeg en beskrivelse på hvor de områdene er. Og da kan jeg klage på det. Og det gjorde jeg. Så blir det tatt opp til en ny vurdering med skogbrukssjefen i kommunen pluss dem som har taksert.*

Mange skogeiere har også vært i dialog med takstselskapet i forbindelse med miljøregistrering. Andre meddelte at de hadde lite kjennskap til når takstselskapet utførte befaringen. Inntrykket fra intervjuene var at de fleste skogeierne var godt informert om MiS-registreringen og mange viste når takstselskapet skulle komme på befarings.

"Da kom det en fra skogeierforeningen, eller vi fikk beskjed om når han kom, og så var det tidligere snakk om at skulle vi få være med å se og peke og sånn, men når han kom sa han at det ikke var nødvendig. Så da ble det sånn, og det var ikke noe bra" (skogeier 8).

Utfallet av registreringen for den enkelte skogeier ble også kommunisert nokså ulikt av skogeierforeningene. En skogeier med svært store livsmiljøfigurer ble ringt opp av skogeierforeningen med beskjed om den store andelen i hans skog. Noen skogeiere har blitt invitert til fellesmøte, andre fikk beskjeden per brev eller på selve skogbruksplan. I denne sammenheng bør det påpekes at de beskrivelsene som fremstilles her representerer skogeieres erfaringer. Hensikten er å vise hvordan forskjellige skogeiere på ulik måte har erfart tilgjengelig informasjon om MiS. Selv om skogeierforeningen eller kommune har gitt tydelig og presis informasjon, er det ikke sikkert at alle skogeiere oppfatter informasjonen likt.

6.3.2 Klagemulighet og medvirkning

Et viktig spørsmål skogeierne ble stilt, var hvordan de oppfattet resultatet av miljøregistreringen. Flere skogeiere ga uttrykk for at utfallet av registreringen var avgjort, til tross for at det forelå frist for å klage. Som nevnt ovenfor, oppfattet enkelte skogeiere MiS-registreringen som et vedtak de må forholde seg til. Muligheten til å klage på utfallet av registreringen er sentralt innenfor MiS-ordningen og gir skogeiere medvirkning i prosessen. Erfaringen fra intervjuene var at skogeiere i varierende grad velger å klage. En skogeier med liten skogeiendom, men stor andel MiS-figurer uttrykte:

"Jeg fikk informasjon om at jeg kunne si fra hvis jeg ikke mente det var rimelig eller ett eller annet. En av de grunnene til at jeg regnet med at det går an å gjøre noe med det etterpå, er at det står at det ikke bør være anslagsvis mer en 1 % av det totale arealet" (skogeier 6). Skogeieren hadde MiS-figurer på omkring 5 % av produktivt areal, men valgte til tross for det ikke å klage inn avgjørelsen.

En skogeier forklarte at han ikke klagde på avgjørelsen av MiS-registreringen fordi han hadde hatt en sentral plass i den lokale skogeierforeningen, og syntes av den grunn at han måtte godta avgjørelsen for sin del. Flere skogeiere ga tydelig uttrykk for at de syns utfallet av registreringen var helt greit, og ga det som grunn til at de ikke klagde. Dette gjaldt både for skogeiere med små figurer og for noen med figurer over 1 % av produktivt skogareal.

Noen skogeiere ga uttrykk for sterk skepsis ovenfor utfallet av registreringen. En skogeier uttrykte oppgitthet ovenfor utfallet av registreringen.

"Når jeg fikk den planen, da ga jeg den til skogeierforeningen og til entreprenøren, siden har jeg ikke sett på den." (skogeier 3). Skogeieren avstod fra å klage på utfallet av registreringen selv om han var svært uenig i utfallet. Det bør antas at enkelte skogeiere avstår fra å klage eller annen form for medvirkning fordi de opplever prosessen som frustrerende. Det kan tyde på at skepsis til MiS-ordningen i visse tilfeller kan medføre manglende deltagervilje eller medvirkning av enkelte skogeiere. Skogeiere som er opprørt over utfallet av MiS-registreringen, velger med andre ord ikke entydig å klage på utfallet av registreringen.

De skogeiere som valgte å klage, begrunnet det med at MiS-figuren var svært stor eller rommet mye kubikk tømmer. På hvilken måte skogeiere valgte å klage varierte. En skogeier valgte å sende en skriftlig klage. *"Jeg skrev inn en klage på det arealet jeg har fått innmeldt som MiS. Det gjorde jeg. Jeg tror kanskje en eller to områder ble fritatt da, for min del"* (skogeier 1). En annen skogeier fortalte at han valgt å ringe skogeierforeningen.

Et spørsmål vi stilte skogeierne, var om de opplevde å ha reell medvirkning i registreringsprosessen. De skogeierne som klaget på ufanget av registreringen, ga uttrykk for at klagen ikke ga god nok medvirkning.

"Det var mulighet for å klage for å få gjort om den her miljøregistreringen, men det gjorde jeg ikke hardt nok. Det var et område jeg fikk gjort om fra vernet til plukkhogst. Jeg ringte bare, men hadde jeg vist at det var så store tap for min del så skulle jeg gått hele løypa. Jeg vet ikke helt hvordan jeg skulle ha gjort det, men jeg skulle i hvert fall forsøkt" (skogeier 10).

En annen skogeier sa: *"Det var jo bare den klage jeg meldte inn. Jeg fikk jo ikke noe mer gehør sånn altså"* (Skogeier 1). Begge skogeierne det refereres til her fikk gjort om noen av MiS-figurene etter klagen sine. Til tross for det ga de uttrykk for at klageordningen ikke medførte opplevelse av reell medvirkning i prosessen.

Skogeierne som aksepterte utfallet av registreringen, og derav ikke klaget, ga uttrykk for at klageordningen medførte opplevelse av å ha reell medvirkning. En skogeier sa: *"Jeg kunne jo ha hatt påvirkning, hvis jeg ville ha sagt at det her vil jeg ha innsigelser på, hvis jeg hadde følt at jeg hadde hatt behov for det. Jeg synes den prosessen med brukermedvirkning har vært grei nok for min del"* (skogeier 11). Den samme skogeieren påpekte også at han ofte var flink til å søke informasjon og å lete fram hvem han skulle snakke med.

6.3.3 Tilskuddsordninger og erstatningsmuligheter

Ikke alle skogeierne i undersøkelsen var berettiget til å søke tilskudd. Som hovedregel må MiS-figuren utgjøre mer en 1 % av produktivt areal, og den er vanligvis begrenset til maksimalt kr 75.000 per skogeiendom (forskriften). Blant de skogeierne som var fornøyd med eller aksepterte utfallet av MiS-registreringen, var det flere som ikke søkte tilskudd, og begrunnet det med at de ikke hadde behov for noen økonomisk kompensasjon. En skogeier som hadde MiS-området på ca 5% av skogeiendommen sin forklarte:

"Jeg klarer ikke å se noe tap av dette for min del. Vi fikk jo brev fra kommunen om å søke erstatning, men det la jeg bare rett og slett i søppelkassa, for det var liksom ikke noe. Jeg satt meg ikke noe særlig inn det. Jeg klarer ikke å se at det var noe som skulle vippe meg av pinnen økonomisk" (skogeier 4).

I grunn er det påfallende at skogeiere med store livsmiljøfigurer, som ut fra forskriften var berettiget til å søke tilskudd, likevel ikke benyttet seg av ordningen. I denne undersøkelsen søkte ingen av skogeierne som hadde fått registrert livsmiljøfigurer på over 5 %, tilskudd. *"Jeg har ikke egentlig... Jeg finleste litt for noen dager siden, så jeg så at det var en mulighet for å [søke kompensasjon], men jeg har ikke oppsøkt noe mer informasjon om det for å si det sånn"* (skogeier 6). En annen skogeier med stor MiS-andel forklarte at å søke tilskudd betydde å godta utfallet av miljøregistreringen. Han besluttet derfor å vente med tilskuddsøknaden for å for-

søke å ordne saken sin på andre måter først. Han sa: *"Jeg har ikke søkt ennå på det der, for jeg kan ikke lage noen avtale på det her sånn som det er i dag (skogeier 10). Skogeieren var betydelig berørt av MiS-registreringen, og et maksimumstilskudd på 75. 000 kr ville kun dekke en liten del av det reelle tapet MiS-figuren medfører. Blant skogeiere med mindre livsmiljøfigurer ble tilskuddsordningen uttrykt på lignende vis. Flere påpekte at tilskuddsordningen var ment for å forplikte skogeierne til å la MiS-figuren stå urørt, snarere enn å kompensere for skogeieres tap av inntekt forbundet med MiS-figuren.*

"Jeg føler meg forpliktet nå da jeg har skrevet en kontrakt med kommunen. Og da har jeg fått en erstatning på det arealet, og da er jeg bundet i ti år framover så jeg kan ikke gå inn der å ta ut ved eller noen ting, og jeg kan ikke røre noen ting inne i der på ti år. Så da er jeg pliktet og bundet helt" (skogeier 1).

Flere skogeiere påpekte at tilskuddsordningen ikke strakk til. Mange var kjent med andre skogeiere som hadde større tap enn maksimalt tilskudd. Blant de skogeierne som hadde søkt tilskudd, var det delte meninger om tilskuddet fungerte godt nok som kompensasjon. Noen skogeiere var tydelig fornøyde. Andre skogeiere ga uttrykk for at det var synd å la store verdier i skogen stå, og at tilskuddet ikke ville hjelpe på lang sikt. En skogeier med MiS-figur under 1% som også hadde fått tilskudd, svarte følgende på spørsmål om han allikevel hadde lidd noen form for økonomisk tap: *"Nei, jeg [lider ikke noe økonomisk tap], jeg har jo andre områder å ta av, men det er jo verdier som går til spille"* (skogeier 1).

6.4 Skogeiernes synspunkter på MiS-registreringen

Ovenfor ble det påpekte at skogeieres opplevelse av registreringsprosessen varierte fra skogeier til skogeier. I dette avsnittet skisseres de begrunnelser og forklaringer skogeierne selv ga for sine synspunkter på MiS. De positive og negative synspunkter som gjorde seg gjeldende blant skogeierne, kan på mange måter bidra til å forklare skogeiernes opplevelse av miljøregistreringen.

6.4.1 Positive inntrykk av MiS

Flere skogeiere ga uttrykk for at de var positive til MiS-registreringen. Positive synspunkter kan deles inn i tre forskjellige typer utsagn. Den første typen av positive utsagn handlet om sider ved registreringsprosessen. Den andre typen av positive utsagn ble uttalt av de som var fornøyd med utfallet av miljøregistreringen i skogeiendommen sin. Til sist ble det også gitt uttrykk for at miljøregistreringen var nødvendig for å sikre miljørettet skogsdrift.

En del skogeiere var fornøyde fordi de mente at registreringsprosessen hadde foregått på en ryddig og ordentlig måte. For eksempel sa en skogeier:

"Jeg syns prosessen var god ved at vi først fikk generell informasjon om at her kommer det miljøregistrering i planen. Så får du eksplisitt samtale med skogplanlegger før han starter opp. Så har du muligheten til å få presentert det han kommer til å legge fram som tiltak. Og så kommer den endelige planen. Jeg skal innrømme at jeg syns det var greit det som lå der, så jeg har ikke luket ut noe område som er foreslått" (skogeier 11).

Følelsen av å ha muligheten til medvirkning ble også trukket fram som noe som ga et positivt inntrykk av miljøregistreringen. Dette kom svært godt fram i et intervju, da skogeieren i intervjuet nettopp trakk fram medvirkning som årsak til sin positive omtale av MiS.

Int: *Hva syns du egentlig om sånn MiS-registrering. Syns du at det er en fornuftig måte å forsøke å verne biologisk mangfold på?*

Skogeier 8: *Ja, det syns jeg.*

Int: *Man kunne jo valgt andre måter å gjøre det samme på?*

Skogeier 8: *Ja, men de [takstselskapet] som finner dette her de har i hvert fall en dialog med skogbrukeren.*

Den andre gruppen av positive utsagn ble gitt av skogeiere som var fornøyde med utfallet av registreringen av skogeiendommen: *"Jeg har inntrykk av at det meste dem fant hos oss var gammel skog som ikke var rørt. Det ligger vanskelig til og det har dårlig kvalitet, så det har ingen økonomisk betydning heller. Jeg har ikke hatt noen innsigelser på det der egentlig"* (skogeier 7). Flere skogeiere ga uttrykk for lignende syn. Skogeiere som ble fornøyd med utfallet etter at klagen ble tatt til følge eller tilskuddordningen ble avtalt med kommunen, ga også uttrykk for lignende syn. Noen skogeiere påpekte at MiS-registreringen var et bra tiltak for å sette fokus på miljøarbeid i skogsdriften.

6.4.2 Negative synspunkter på MiS

Negative synspunkter på MiS kan også inndeles i tre kategorier. Noen synspunkter handler om selve registreringsprosessen og utgjør kritikk av hvordan denne prosessen har foregått. Andre synspunkter omhandler MiS som byråkratisk ordning og stiller spørsmål ved om ordningen fungerer etter hensikten. Den siste typen synspunkter setter spørsmålstegn ved evnen MiS har til å verne om viktige livsmiljøer. En del skogeiere ga også uttrykk for at de ikke hadde tro på overlevelsen til MiS. På spørsmål om hvordan miljøarbeidet i skog vil være i framtiden, svarte en skogeier:

"Nei, jeg tror det [MiS] blir glemt jeg. Jeg tror at når det ikke ligger noe strengere bak det, så tror jeg det er en sjanse for at det blir halvert når det gjelder areal. Jeg tror det desimerer seg selv egentlig. Det vil være andre ting som tar fokus fra det. Så det kommer mer på landskapsverneområder sånn at det som skal vernes blir tatt skikkelig vare på. Så går det andre bort. Kanskje eiendomsstrukturen forandrer seg og det... Jeg tror ikke det er noe særlig hold i det. Det vil være områder som blir vernet, men jeg tror det blir sortert ut og så blir det sterkere vern på de områdene. Jeg tror ikke fokuset vil havne så hardt på skogen for det vil bli så mye spørsmål om CO2 etter hvert. Så det vil bli et poeng å drive skogen mer aktivt enn vi gjør nå" (skogeier 7).

Enkelte skogeiere ga uttrykk manglende tillit til at bevaring av livsmiljøfigurer på egen skogeiendom fungerer som godt nok vern av biologisk mangfold. For eksempel sa en skogeier at han syns MiS-figuren på sin skogeiendom var et for lite området for å opprettholde biologisk mangfold. Det ble også gitt uttrykk for at det miljøsynet skogbrukeren tar i områder som ikke er livsmiljøfigurer er viktigere enn selve MiS-figuren.

"Hvis du verner 25 % av skogen din som har liten kommersiell verdi og du gjør mye annet galt på det som står igjen, så syns jeg ikke det er noe bedre enn å se bort i fra alle små MiS-områder og drive miljøvennlig på den måten du driver. Så der er vi kanskje litt i utakt da, men det er klart at nå driver jeg for meg selv og hugger litt hvert år, venter ikke på entreprenør og lager ikke store sår og lager ikke store felt. Da mener jeg at jeg driver mer miljøvennlig enn gjennomsnittlige skogbrukere. Jeg mener at det betyr mer for eiendommen min enn at jeg passer på et MiS-område" (skogeier 7).

En annen skogeier påpekte at kostnader forbundet med MiS kan medføre hardere eller økt drift i resten av skogen, og at MiS-registreringen av den grunn mister sin hensikt. Et utsagn som flere skogeiere gjentok var at tilskuddsordningene var for dårlige. En skogeier som har fått ca 10 % av den drivverdige skogeiendommen sin utfigurert, ga uttrykk at ordningen ikke fungerer slik den var tiltenkt. Han sa:

"Jeg har ikke noe mot at det blir vernet og sånt, for det er mye gammel skog. [...] Så jeg har ikke noe mot det. Men det er selve opplegget med erstatning og så videre. Og da det som står

i levende skogstandarden, for der står det at du har ansvaret for en prosent av ditt produktive areal, men det er ikke sant” (Skogeier 10).

Mange skogeier påpekte også at det var synd å la store verdier stå igjen i skogen, og ga uttrykk for at vern av nøkkelbiotoper medfører store tap av viktige tømmerressurser. Flere skogeiere uttrykte at å la MiS-figuren stå urørt medfører at verdier går til spille.

6.5 Skogeierne

Ovenfor ble det påpekt at skogeiere har forskjellig tilknytning til skogeiendommen sin. Skogeiere er forskjellige i forhold til om de driver skogen selv, eller om setter bort selve driften. De synspunktene som har blitt redegjort for, kan langt på vei forklares ut fra tilknytning til skogbruket. De skogeierne som ga uttrykk for lite engasjement for skogsdrifta, hadde også mindre kunnskap om MiS. Slike skogeiere fortalte oss at de ikke hadde søkt ytterligere informasjon, selv om de medga at de kanskje burde ha gjort det. De klagde ikke på utfallet av MiS-registreringen, og de søkte heller ikke tilskudd. De ga heller ikke uttrykk for sterk kritikk av verken MiS som ordning, registreringsprosessen eller det endelige utfallet. Skogeierne i denne gruppen avvirket tømmer sjelden, men avvirket likevel tømmer selv.

Det er mulig at enkelte skogeiere som er yrkesaktive skogeiere samtidig er passive i forhold skogeierforeningen og nye skogaktuelle ordninger som MiS representerer.

Skogeiere som drev skogen sin nokså jevnlig, derimot, ga ofte uttrykk for et større engasjement ovenfor skogeiendommen og involverte seg i MiS-registreringen. De benyttet seg av klagemuligheten og involverte seg også ved for eksempel å søke informasjon. Dette gjaldt både for skogeiere som var engasjert i selve drifta, og for de som var aktive innenfor skogeierforeningen og andre lokalpolitiske beslutningsprosesser. Engasjerte skogeiere tok på den måten ansvar for sin egen medvirkning på en helt annen måte enn mindre engasjerte skogeiere. Engasjerte skogeiere er ikke av den grunn mer positive til ordningen eller utfallet av MiS-registreringen. For eksempel sa en skogeier:

”Jeg er ikke i enig det der, slik som vurderingen så sier dem bare på papiret at sånn er det der. Jeg har vært inne i det området og kikket og jeg er litt usikker på om dette er riktig altså. Vurderingen på den rike barmarka det er jeg litt uenig altså. Og så var det ikke så mye liggende død ved der. Jeg syns ikke det” (skogeier 1).

Flere skogeiere begrunnet sin involvering med ønske om å begrense omfanget av MiS-figurene.

Blant de skogeierne i undersøkelsen som hadde verv innenfor lokale skogeierforeninger, ga uttrykk for god kjennskap til MiS-ordningen. Skogeiere med slike verv uttrykte ikke like sterk kritikk av registreringsprosessen eller saksgangen ved registreringen, med unntak av en skogeier som deltok som lokalrepresentant for nye registreringer. Derimot ble det gitt uttrykk for kritikk av MiS-ordningen som helhet i denne gruppen av skogeiere.

6.6 Noen mulige årsaker til positive/negative holdninger

Når skogeierne ga uttrykk for forskjellige synspunkter til tross nokså lignende forhold, er det hensiktsmessig å undersøke hvilke holdninger eller meningsstørrelser som skogeiernes uttalelser gir uttrykk for. Ovenfor ble mulige årsaker eller forklaringer til positive og negative synspunkter på miljøregistrering av skog beskrevet. Slike forklaringer kan sies å utgjøre ytre forhold hos skogeierne som for eksempel økonomi eller skogens areal. De sammenhengene som presenteres nedenfor kan sies å være knyttet til mer indre forhold som holdninger og interesser hos skogeierne.

6.6.1 Skogens verdi

For å forstå ulike synspunkter på MiS kan det være hensiktsmessig å ta høyde for at skog kan oppfattes nokså ulikt av forskjellige aktører. Det er ikke anledning til å drøfte dette i detalj her. Noe kortfattet kan det sies at miljøregistrering i skog utgjør en kontaktflate mellom to nokså forskjellige forståelser av skog. På den ene siden kan skog forstås som natur som skal bevares urørt gjennom MiS-ordningen. Denne forståelsen representerer et perspektiv på skog som et helhetlig livsmiljø bestående av plante- og dyrearter. I den andre forståelsen består skogen av verdifullt tømmer. Skog forstås i denne sammenheng som produksjonslandskap for tømmer. Denne enkle fremstillingen er ment for å tydeliggjøre hvorfor det kan oppstå vanskeligheter med å forstå hva miljøregistrering egentlig går ut på. Hensikten her er ikke å tillegge verken skogeierne eller andre aktører innenfor skognæringen et så forenklet syn, men å synliggjøre hvordan ulike forståelser av skog polariseres.

For mange skogeiere representerte det å la MiS-figurene stå urørt et tap av viktige verdier. Mange uttrykte også at etter ti år vil tømmeret i området være for gammelt eller råttent og således for dårlig til avvirking. For eksempel sa en skogeier:

"Det er jo det at når det har gått ti år da, så kan det området vurderes på nytt da om det kan fritas som MiS-figur hvis du har et annet område i stedet for det. Og da kan jeg gå inn å avvirke, men da er det kanskje mye av det som er dødt da om ti år" (skogeier 1).

Noe forenkelt kan man si at å velge ut skogarealer til livsmiljøfigurer medfører å omdefinere skogen fra 'produksjonslandskap' til 'natur'. Det vil si at skogen i det aktuelle området, gitt MiS-registreringen, gis en annen betydning. Det er ikke sikkert at skogeierne endrer sin forståelse av området eller sin oppfatning av det verdifulle tømmeret i tråd med registreringen. Det er grunn til å hevde at mye usikkerhet og skepsis rundt MiS oppstår i skjæringspunktet mellom de to ulike forståelsene.

"Det her med ti år, for man skriver jo kontrakt med kommunen for ti år. Og da er det mulig å forlenge den fra kommunen sin side hvis det er de samme begrunnelsene som var nå for å verne, men hvis alt er ødelagt... hvis alt er blåst ned etter ti år, hva da? Da kan dem si at da har dem ikke noe behov for å forlenge kontrakten, for jeg får ikke gjort noe annerledes uansett på det området. Så jeg har fått et råd om å hugge ned alt som ikke er vernet nå til neste tiårsperiode. Men man kan ikke hold på sånn, man må ta ut... Det må være litt fagmessig det man holder på med, ikke bare ta ut alt for å ta ut alt" (skogeier 10).

Med andre ord er det vanskelig for skogeiere å forstå at en MiS-figur uten tømmer, om tømmeret har råtnet, blåst ned eller brent, fremdeles kan ha verdi. En MiS-figur som bevares over tid har derimot verdi som naturlig livsmiljø for viktige arter, uavhengig av tømmeret. Nettopp fordi hensikten med MiS-ordningen både utgjør å verne bestemte områder mot avvirking og miljøsertifisering som et ledd i markedsføringen av norsk tømmer, innebærer det at ordningen i seg selv veksler mellom de to ulike forståelsene av skog. For skogeierne kan denne vekslingen komplisere forståelsen av MiS-området. Av den grunn kan det være verdifullt å tydeliggjøre dette skille også ovenfor skogeiere, ved for eksempel å gi god informasjon om den langsiktige meningen bak ordningen, og at en MiS-figur har vedvarende miljøverdi

6.6.2 Holdninger til miljø

Holdninger til miljø- eller naturvern kan ha en viss betydning for hvilke synspunkter skogeiere har til miljøregistrering i skog. På spørsmål om skogeierne betraktet seg selv som miljøbevisste personer, svarte samtlige ja. Derimot samtykket ikke alle i at miljøregistrering i skogen egentlig hadde noe med miljø- eller naturvern å gjøre. Blant flere ble miljøsertifiseringen knyttet til noe

de oppfattet i retning av generelle markedstendenser med stadige krav om sertifisering av produkter og tjenester. En del skogeiere ga dessuten uttrykk for at siden andre bransjer må forholde seg til sertifisering og kvalitetskontroll, er det naturlig at også skogsdrifta utsettes for det samme. Andre påpekte at miljøsertifiseringen medfører fordeler for norsk tømmer på det internasjonale markedet. Miljøsertifiseringen ble også beskrevet som et byråkratisk tiltak som tilsynelatende fokuserer på vern av natur uten særlige reelle miljømessige konsekvenser.

Holdninger til miljøvern eller naturvern kan ha ulik betydning. Skogeierne ga uttrykk for et nokså variert syn på naturvern. Noen skogeiere ga tydelig uttrykk for eget miljøengasjement. For eksempel fortalte en skogeier oss at han hadde vært svært aktiv i forbindelse med en tidligere lokal verneaksjon. En annen skogeier ga naturvernholdninger som begrunnelse for hvorfor han hadde forståelse for den relativt store MiS-figuren i sin skog, og sa:

”Ja, jeg er oppvokst med dyr i naturen. Det nytter ikke bare å se økonomi i alt som er, man må tenke på... prøve å få med seg hele spekteret. Skog er ikke bare trær. Det er masse med skog, og skal man gjøre inngrep i det så kan det få fatale konsekvenser [...] Vi har jo tross alt noen etterkommere også som skal ta over” (skogeier 4).

Det er verdt å påpeke at det som omtales her som skogeieres holdninger til miljø må sees i lys av undersøkelsens tema, således er ikke hensikten å si noe om skogeieres holdninger til miljøvern utenfor tema miljøregistrering av skog.

Flere skogeiere ga uttrykk for sterkt engasjement for miljøvennlig skogbruk, og påpekte at skogeiere allerede driver miljøvennlig. Flere skogeiere fortalte at det er vanlig å sette igjen områder for å verne skog.

”Personlig har ikke jeg noe stor tro på det [miljøregistrering i skog]. Det må jeg innrømme. Fordi sånn som vi driver skogbruket i dag, så hadde de fleste MiS-områder vært der uansett. Det er bare det at man får registrert dem. Jeg er sikker på at dem er der om hundre år uansett, akkurat de samme områdene” (skogeier 9).

Mange var også opptatt av at en veldrevet skog i seg selv er miljøvennlig. Slike og liknende argumenter knyttet til skogeieres miljøvennlig drift kom ofte til uttrykk som begrunnelser for hvorfor miljøregistreringen i skog og bevaring av MiS-figurer ikke var nødvendig.

Skogeierforeningene har stilt krav til skogeierne at dersom de skal selge tømmeret gjennom de respektive foreningene, skal det være gjennomført MiS-registrering eller tilsvarende. Noen skogeiere påpekte at flere skogeiendommer i lokalområdet ikke var omfattet av MiS-ordningen, og medga at det ga lite tiltro til MiS-ordningens miljøsikter. Små skogeiendommer eller eiendommer med passiv skogsdrift kan forårsake at skogeiendommer ikke miljøregistreres. Noen skogeiere syns det var spesielt problematisk at flere urørte skogeiendommer i kommunen ikke registreres når målsettingen er å bevare urørt og gammel skog.

6.6.3 Råderett

Enkelte skogeiere ga uttrykk for irritasjon over at noen utenfor, som for eksempel staten eller storsamfunnet, bestemmer over hodet på skogeierne. Tidligere forskning omkring forvaltning av naturressurser har vist betydningen av lokal råderett (Benjaminsen og Svarstad 2008; Skogen et al. 2008).

”Du føler at du blir fratatt et ansvar på eiendommen din når forskere og slikt kommer inn og [bestemmer] at du ikke får gjøre noen ting. Det er det som gjelder for oss skogbrukere, kan du si, at du mister råderetten på egen eiendom” (skogeiere 1). Under intervjuene var det flere som ga uttrykk for at denne typen argumentasjon var nokså vanlig blant skogeiere. *”En del reagerer knallhardt på at det kommer noen fra oven og verner skogen deres”* (skogeier 7).

Opplevelsen av at råderetten blir rammet av miljøregistreringen, kan være årsak til negative synspunkter på MiS. En antagelse tidlig i denne undersøkelsen var at råderett er nært knyttet til eiendom og arv. Eiendom og arv ble derimot sjelden vektlagt av skogeierne. Alle skogeiere hadde arvet skogen de eide. To skogeiere hadde i tillegg kjøpt flere skogteiger. Derimot ble forvaltningsansvaret skogeiere har og tar for å drive miljøvennlig skogbruk med tanke på neste generasjon trukket fram. *”Skogen min varer mye lenger enn meg. Jeg må jo prøve å passe på den slik at den holder seg i hundre til to hundre år”* (skogeier 7).

6.6.4 Skogeiers ansvar

Det er gjengs praksis at skogeiere dekker den økonomiske belastningen ved å la opptil iallfall ca 1 % av produktiv skog stå urørt. Livsmiljøfigurer som er vesentlige større enn 1 % kan kompenseres for gjennom kommunens tilskuddsordning. Det har allerede blitt påpekt at den kommunale tilskuddsordningen ikke er dekkende for alle MiS-registrerte skogeiendommer. Denne undersøkelsen gjør ikke rede for hvor mange skogeiendommer dette gjelder. En slik redegjørelse kan være hensiktsmessig for å tilpasse tilskuddsordningen slik at enkelte skogeiere ikke må bære kostnadene for store MiS-områder alene. Flere skogeiere i denne undersøkelsen ga uttrykk for at tilskuddsordningen er urettferdig. Ordningen ble også kritisert av skogeiere med livsmiljøfigurer i skogeiendommen som var mindre enn 1 % av produktiv skog. Skogeiere fortalte at ordningen i seg selv er urettferdig. Det ble lagt vekt på at skogeiere som har drevet skogen sin hardt, unngår store konsekvenser av miljøregistreringen, mens andre som av ulike grunner ikke har tatt ut tømmer, risikerer å få store områder utfigurert. Urettferdighet kan ikke sidestilles med miljøvern eller råderett som en type holdning, men bør uansett trekkes fram som en viktig vurdering av MiS. Selv om urettferdighet åpenbart er et uttrykk for frustrasjon hos enkelte skogeiere, fungerer det også som en uheldig side ved en del av språkdrakten til skogeiere når de snakker om MiS. Dette kom også til uttrykk blant de som ønsket ordningen velkommen.

Det er mange omstendigheter som kan medføre at enkelte skogeiere får store områder utfigurert. Tidspunktet for registreringen kan være avgjørende. Det er for eksempel nokså vanlig å la deler av skogen stå igjen til neste generasjon. På den måten forsikrer skogeiere seg om at arveovertagelsen av skogeiendommen går så smertefritt som mulig. For de fleste er skogeiendommen og gårdsbruket forøvrig uløselig knyttet sammen og kan ikke deles. Den gjenstående skogen fungerer da som startkapital eller en gavepakke til sønnen eller datteren som skal føre drifta videre. Startkapitalen kan benyttes til å utbedre gården, eventuelt å kjøpe ut søsken eller investere i nytt driftsutstyr. Hvis mye av skogen blir utfigurert som MiS-området i perioden rundt overtagelsen, kan det oppleves som svært urettferdig å miste tiltenkte midler. Hvis skogeier nettopp har investert i nytt utstyr/maskiner for å ta ut tømmer i vanskelige områder, og MiS-figuren utfigureres på det vanskelige området, er investeringen tapt. Å få området utfigurert etter at slike investeringer er gjort, gir selvsagt opphav til negative følelser for MiS. Tap i forbindelse med slike investeringer beregnes ikke inn i tilskuddet. På spørsmål om en bedre tilpasset tilskuddsordning ville påvirket inntrykket skogeiere har av MiS, svarte mange skogeiere ja. Det finnes altså ulike praktiske situasjoner som medfører at miljøregistreringen særlig oppleves som vanskelig.

En skogeier med store livsmiljøfigurer oppga flere grunner til at det stod igjen mye gammel skog hos ham: *”Faren min satt igjen en del skog for at jeg skulle ha å ta av da. Så derfor er det så mye gammel skog. [...] Nå var det en del av det også fordi at vi hugget ut skogen selv. Da får du ikke ut mer enn 500 kubikk i året. Hvis du har drift, så kan du ta ut 2000 kubikk i året, ikke sant. Og da går det mye fortere, men jeg hadde jo lyst til å holde på med det der, så da må man jo fordele det på flere år da”* (skogeier10).

En rimelig forståelse av skogeieren ovenfor er at MiS-registreringen også rammer skogeiere med forskjellig drift ulikt. Det kan tyde på at MiS-ordningen oppfattes som en trussel mot mer

tradisjonelle former for skogsdrift der skogeier selv hugger og skjøtter sin skog. Yrkesaktive skogeiere ga uttrykk for liknende betraktninger. For eksempel ble det å hugge selv trukket fram som mer miljøvennlig for skogen enn å benytte entreprenør. Flere fortalte også om hvilke endringer som skogbruket har stått ovenfor og om stadig marginalisering av mer tradisjonelle former for drift. Dette poenget understøttes også av at yrkesaktive skogeiere som jevnlig avvirket tømmer, ofte ga uttrykk for negative følelser overfor ordningen.

6.6.5 Engasjement

Hva slags engasjement skogeierne har for skogsdrifta kan ha betydning for synspunkter de har på MiS. I skogfaglige debatter skiller en gjerne mellom yrkesaktive og forvaltningsaktive skogeiere. Begge grupper var representert blant skogeierne som deltok i denne undersøkelsen. Tidligere ble det også påpekt at nokså like skogeiere ga uttrykk for ulike synspunkter på MiS. Derimot har denne undersøkelsen vist at skogeiere utviser ulike grad av engasjement ovenfor skogsdriften uavhengig av yrkes- eller forvaltningsaktivitet. På hvilke måter skogeierne forholdt seg til informasjonen om miljøregistreringen, ga særlig inntrykk av variasjonen mellom skogeierne. Det er mye som tyder på at skogeiere som var aktive i forhold til informasjon, fikk et bedre utgangspunkt for medvirkning.

En mulig forklaring på den variasjonen som synes å være mellom svarene skogeierne ga, kan bero på ulik praksis i de tre kommunene eller skogeierforeningene som skogeierne i denne undersøkelsen tilhørte. Intervjuundersøkelsen alene ga ikke godt nok grunnlag for å belyse skogeierforeninger og kommuners praktisering av MiS, fordi skogeierens opplevelse stod i sentrum for denne delen av studien. Selv om det er varierte framgangsmåter mellom skogeierforeninger og kommuners praktisering av MiS, har formålet vært å belyse vesentlige sider hos skogeiere som kan ha betydning for hvordan de opplever å bli miljøregistrert. (For en mer detaljert beskrivelse av ulik håndtering av miljøregistrering les Sverdrup-Thygeson et al. 2004). Skogeierne som var tilknyttet samme skogeierforening ga dessuten uttrykk for varierte beskrivelsene av registreringsprosessen.

En måte å forstå variasjonen mellom skogeieres ulike uttalelser, er at de i ulik grad interesserer seg for mer byråkratiske sider ved skogsdriften. Selv om skogeierne i denne undersøkelsen var yrkesaktive eller forvaltningsaktive skogeiere, synes nettopp slike ordninger som MiS-registreringen å synliggjøre forskjeller mellom skogeiere som aktivt søker informasjon og veiledning, og skogeiere som er passive i forhold til aktuelle saker fra skogeierforening eller kommune.

Inntrykket fra undersøkelsen var at skogeiere som drev skogen jevnlig, var mer aktive i å søke informasjon og å sørge for egen medvirkning. Skogeierne som ga uttrykk for mindre engasjement, sa at de burde ha fulgt opp MiS-registreringen bedre, og at de burde ha søkt informasjon. Slike skogeiere ga dessuten ikke uttrykk for kritiske synspunkter på ordningen. Manglende kritikk fra denne gruppen kan ha opphav i følelsen av ikke å ha tatt ansvar for egen skogeierendom. Engasjerte skogeiere ga uttrykk for en sterk og etablert holdning blant skogeiere om å ta ansvar for å skjøtte skogen sin. Dette gjelder ikke bare avvirkning, men også å følge med og følge opp ordninger for skogbruket. Lite deltagelse på møter ble også trukket fram som et uheldig utviklingstrekk i skognæringen.

Deltagelse og medvirkning er ikke avgjørende for skogeierens synspunkter til ordningen. Selv om ingen av skogeierne i denne undersøkelsen var såkalt passive skogeiere som lot skogeierdommen så urørt, er det grunn til å tro at blant passive skogeiere vil MiS-registrering gå nokså upåaktet hen. Det kan hevdes at manglende kritikk blant skogeierne som i liten grad fulgt opp ordningen og som hugget sjelden, også kan forstås som et uttrykk for mindre interesse for skogsdrift. Mindre engasjerte skogeiere ga heller ikke uttrykk for at de ønsket ordningen velkommen, og det kan av den grunn tyde på liten interesse for eget skogbruk og utvikling i skogbruket generelt. Engasjerte skogeiere ga derimot tydelig uttrykk for kritikk av registreringsprosessen, ordningen som helhet og begrunnelser for MiS-figurene.

Hvorvidt skogeier er yrkesaktiv eller forvaltningsaktiv, ser ikke ut til å ha betydning for opplevelse av miljøregistreringen. Engasjement for skogsdrifta uttrykt som jevnlig hogst og oppfølging av skogforeningens saker kan derimot langt på vei forklare hvordan skogeiere forholder seg til MiS-registreringen. Engasjement for skogsdrifta kan på sin side ikke forklare negative eller positive synspunkter til MiS-ordningen alene.

6.6.6 Informasjon til skogeiere

Det må tas høyde for at skogeiere er ulikt disponert og i varierende grad har interesse for skogbruksaktuelle saker. Skogeiere forholder seg ofte til hva som angår sin skog. En vanlig kommentar blant skogeierne var at MiS-figurene på skogeiendommen ikke var store nok til å verne om viktige livsmiljøer. I intervjuundersøkelsen ble MiS-ordningen ofte framstilt som en avtale som skogeiere gjorde med kommunen for ti år av gangen. Selv om dette tiårsperspektivet er knyttet til tilskuddsordningen, fokuserte flere skogeiere på dette. Det kan antas at dette momentet bidrar til å komplisere MiS-ordningen for skogeierne. Det vanskelig å forstå bevaring av viktige livsmiljøer i et tiårsperspektiv. Selv om de fleste skogeiere var innforstått med hensikten bak ordningen om å bevare MiS-figuren utover de ti første årene, ga flere uttrykk for skepsis eller usikkerhet om hvilken status området får etter ti år. Utfallet av ordningen, slik den kom til uttrykk blant skogeierne, ble forstått som midlertidig. Med andre ord kan det synes som at skogeiere i liten grad har kjennskap til den helhetlige hensikten bak MiS-ordningen.

MiS-registreringen er en kompleks ordning sett fra enkeltaktørers perspektiv. Ordningen omfatter miljøsertifisering av tømmer for salg, og er således et ledd i varemerking av norsk tømmer, samtidig som ordningen skal verne om viktige livsmiljøer i skog. Som skogeiere må man sette seg inn i en komplisert saksgang der formålet er å selge tømmer på grunnlag av bevaring av viktige miljøverdier på skogeiendommen. Noen skogeiere er skeptiske til MiS-ordningens evne til å etterleve hensikten om bevaring av viktige biotoper, mens andre ikke riktig forstår ordningens hensikter. Blant noen skogeiere har MiS-ordningen svak legitimitet. Den svake legitimiteten skyldes både lite kjennskap til ordningens hensikter og generell skepsis. Medvirking gjennom retten til å uttale seg på utvalgmøtets avgjørelser medfører ikke nødvendigvis større legitimitet for ordningen hos enkelte skogeiere. Kritikkk av ordningen vil alltid forekomme. En god nok tilskuddsordning kan være avgjørende for å øke tilliten til ordningen. Likevel vil det være omstendigheter som gjør at registreringen rammer enkelte skogeiere ulikt og gi opphav til misnøye. Tilliten til ordningen kan økes dersom skogeiere i større grad får informasjon om hensikten bak ordningen som helhet. I innledende del av denne undersøkelsen ble det klart at skogeieres status i liten grad blir beskrevet i de håndbøkene som foreligger. Når MiS-ordningen også omfatter skogeieres medvirkning, er det viktig å gi utfyllende forklaringer på ordningens innhold og tidsperspektiv i tillegg til informasjon om utvalgsriterier og klagemuligheter. Det er spesielt viktig å gi utfyllende forklaringer og informasjon om ordningen til skogeiere som har fått stor andel MiS-figurer på sin eiendom. En skogeier som opplevde dette, fortalte at få i kommunen og i skogeierforeningen kunne gi ham gode råd. Et ledd i medvirking kan derfor være oppfølging av skogeiere som har fått store områder utfigurert.

7 Oppsummering og konklusjon

7.1 Prosessen

Det er ikke laget noen standardiserte enhetlige retningslinjer for gjennomføring av hele MiS-prosessen. Det som foreligger er håndbøkene (Bauman 2002 a-d) utgitt av Skogforsk og Landbruksdepartementet. På basis av disse har takstinstitusjonene og sertifikatholder / skog-eierandelslag laget sine retningslinjer for hvordan de gjennomfører prosessen. Undersøkelsene av de 3 studieområdene viser også noe ulik praksis spesielt i utvelgelsesprosessen, men likevel ganske sammenfallende i 2 av de 3 områdene.

I 2 av de 3 områdene foregikk hele utvelgelsesprosessen i bredt sammensatte utvelgelsesmøter, hvor også biologisk rådgiver deltok. Her ble alle områder behandlet og protokollført. Biolog hadde anledning til å protokollere eventuell uenighet. Dette bidrar til en etterprøvable prosess, og bør gi relativt god sikkerhet for likebehandling og at intensjonene for øvrig med prosessen blir fulgt.

I det tredje området ble kun første del av utvelgelsesprosessen gjennomført i møte i komiteen. I siste del av utvelgelsesprosessen ble skogeier innkalt og endelig beslutning fattet i møte kun mellom skogeier og skogbruksplanlegger. Dette bidrar til god innflytelse fra skogeier, men gir en mer lukket og i mindre grad etterprøvable prosess. Biologisk rådgiver har her i mindre grad vært involvert.

Biologiske rådgivere opptrer ulikt i de tre utvalgsområdene i forhold til sine oppgaver. Rollene de enkelte har, synes imidlertid å være godt forankret i andelslagene. Ulikheten i de 2 tilfeller der biologisk rådgiver deltok i utvelgelsesmøtene har vært i hvilken grad biologen har protokollert sin uenighet. I det ene planområdet er kommentarer som beskriver om biologisk rådgiver er enig eller ikke, protokollert på nesten alle figurer som ikke er prioritert, mens kommentarer som er nedtegnet i protokoll fra det andre planområdet, kun går på endringer i arrondering eller skjøtsel. En mer enhetlig norm for dette ville gi mer sammenlignbare resultater mellom ulike områder og takstselskap.

For all tre områdene gjelder det at biologen og/eller takstselskapet har vært i felt før og under registreringene og kalibrert og kvalitetssikret arbeidet.

Representanter for offentlig forvaltning er i ulik grad involvert i prosessen. Fylkesmannen er, etter å ha satt i gang anbudsrunden, i ett område nærmest fraværende. I de andre områdene er statens representant invitert til å være med i utvelgelsesprosessen, men er faktisk med bare i mindre grad. Dette kan ha med ressurser å gjøre, men det er naturlig å anta at deltakelse fra fylkesmannen vil gjennom erfaring fra flere kommuner bidra til kompetansemessig styrking av prosessen.

Kommunene er også i ulik grad aktive. I to av områdene har kommunen definert sin rolle til å være tilrettelegger og observatør i prosessen og i utvelgelsesmøtene, mens i ett sa kommunens skogbruksansvarlige at lokal forvaltning har et ansvar for at miljøverdiene blir tatt vare på og dermed var aktiv i utvelgelsen.

Mulighetene for økonomisk kompensasjon er et viktig konfliktdempende tiltak som brukes. I to av områdene hadde en erfaringer med at 75.000 kr grensen for kompensasjon til samme eier, bør fravikes, noe som ble gjort i disse områdene. I det 3. området, kan det se ut som en med fordel kunne gjort det samme. Muligheten gjennom ordningen for frivillig vern synes i liten grad å være benyttet. En mer aktiv deltakelse fra Fylkesmannen i denne prosessen ville muligens bidra til å gjøre denne muligheten bedre kjent og mer aktivt benyttet i prosessen.

7.2 Kartanalyser

I hovedsak synes det som om biologiske verdier er ivaretatt gjennom utvelgelsesprosessen. Utvelgelsene preges i hovedsak av at det er MiS-områder med lav naturverdi som ikke har blitt prioritert, f.eks. områder som er nær inngangsverdi, er små eller ligger isolert. I enkelttilfeller der det har vært konflikt mellom naturverdi og økonomisk interesse, er det også et fåtall eksempler på at områder med høy naturverdi ikke har blitt prioritert. Dette ser imidlertid ut til å gjelde livsmiljøer (gamle trær, død ved) av en kvalitet og konsentrasjon som er godt dekket ellers i planområdene. Det er m.a.o. ikke tillatt hogst i spesielle/unike miljøkvaliteter for planområdet.

Det foreligger ingen nærmere instruks for verdisetting av figurer og ansamlinger av figurer med ulike miljøverdier. Rangeringssystemet av figurer i MiS kan gi et greit grunnlag for prioritering av figurer med gamle trær og død ved, men gir svakt grunnlag for prioritering av rik bakke figurer og ansamlinger av figurer med ulike kvaliteter, slik at dagens praktiserte tredelte verdisetting er en nødvendighet for å kunne foreta prioriteringer i utvalgsmøtene.

Det kan være behov for en bredere undersøkelse på dette punktet: I hvor stor grad blir MiS-områder med høyeste verdi valgt bort (ikke-prioritert), i hvor stor grad er denne verdisettingen velfundert og i hvilken grad har biolog signalisert uenighet med utvalgsmøtets avgjørelse i slike tilfeller. I vår undersøkelse ble det valgt bort (ikke-prioritert) MiS-områder med høyeste verdisetting i alle tre "case"-områder vi har sett på (dog i ett av de tre områdene med en ganske klar overvurdering av verdi). Vi kjenner imidlertid til en rekke planområder der dette ikke har skjedd, slik at det er grunn til å tro at bildet er mer nyansert enn vi har fått inntrykk av gjennom våre tre studieområder.

Selve dokumentasjonen av utvelgelsesprosessen og evt. diskusjoner i utvelgelsesmøtet varierer en hel del innenfor våre tre eksempelområder, fra utvelgelsesprotokoll med kommentarer fra biologisk rådgiver på tilnærmet alle ikke-prioriterte MiS-områder, til ingen dokumentasjon av vurderinger gjort.

Det er også stor variasjon i form og format på de kartdataene vi har fått tilsendt fra de tre eksempelområdene, og det har vært en omstendelig prosess å få tilgang på nødvendige data. Dette har bidratt til å gjøre analyser og sammenligninger utfordrende. Fra ett eksempelområde fikk vi tilsendt GIS-filer som kun omfattet MiS-områder, altså områder som kan inneholde flere overlappende MiS-figurer. Fra et annet fikk vi tilsendt GIS-filer både med MiS-figurer og med endelige, prioriterte forvaltningsområder, mens vi fra det tredje området fikk ett GIS-tema med rådata MiS-figurer og ett GIS-tema med prioriterte MiS-figurer, men ingen informasjon om endelige forvaltningsfigurer. I noen tilfeller inneholdt ikke GIS-filene informasjon om livsmiljø og kvaliteter i figurene, men måtte kobles med excelfiler for å få dette fram. I andre tilfeller var dette lagt inn samlet i GIS-filene.

Et gjennomgående trekk er mangelen på registrering av spredte miljøverdier på bestandsnivå. Dette er bevisst utelatt i en del planområder, inkludert to av våre eksempelområder. Dette er sannsynligvis gjort som en del av den lokalt tilpassede instruks fra takstutvalget, fordi man mener at man fanger opp de viktige verdier i konsentrasjoner i figurer. Dette kan være riktig for rike skogtyper og gammelskog av treslag som opptre på produktiv mark som gran, osp og bjørk. Andre verdier, som konsentrasjoner i skrinn fjellskog, og spesielt av furu på skrinn mark, er vanskelig å fange opp i figurer, fordi treslaget her vokser naturlig spredt. Således ville det gitt en bedre balanse i registreringene om man også hadde fanget opp spredte forekomster av livsmiljøene på bestandsnivå, slik det står beskrevet i MiS håndbøkene. Dette ville antagelig også gitt bedre mulighet for å fange opp større, sammenhengende MiS-områder / nøkkelbiotoper. Det kan være behov for en bedre presisering av hvordan skogeier skal forholde seg til denne informasjonen og hvordan slike områder med spredte miljøverdier skal forvaltes i etterkant.

Det synes heller ikke som om livsmiljøet Hule lauvtrær, som skal registreres som punkter, er inkludert i våre eksempel-planområder. Fra to av områdene har vi ikke fått tilsendt noe punkt-datasett, i det tredje var punktdatasettet tomt. Hule lauvtrær er særlig aktuelt i de deler av sør-Norge der det forekommer edellauvtrær, selv om også boreale treslag som osp kan ha hulheter.

I opprinnelig MiS-instruks står det beskrevet at ulike livsmiljøer skal utfigureres separat, også der de delvis overlapper. Her kan det virke som det i praksis gjennomføres en forenkling, da tilnærmet alle overlappende MiS-figurer (i de to av våre eksempelområder der vi har fått tilgang på figurdata) har identisk avgrensning.

I alle områdene ble rådatalista prioritert i tre klasser etter naturverdi av takstfirma/biolog. Det finnes ikke noen felles beskrivelse av hvordan dette skal gjøres, og hva de ulike klassene tilsvarer. Særlig er dette forvirrende der kategoriene betegnes med samme bokstavkoding som benyttes av DN i naturtyperegistreringen, der A tilsvarer nasjonal verdi, B regional verdi og C lokal verdi, fordi det er uklart om takstselskapenes inndeling følger DN's prinsipper. Her hadde det vært ønskelig med noe mer dokumentasjon av kriterier for de tre nivåene, slik at praktiseringen av inndeling i en tredelt naturverdiskala var lik mellom ulike takstfirma, og at innholdet i den lettere kunne sammenlignes med verdissetingen som benyttes i kommunal naturtyperegistrering etter DN-håndbok 13.

7.3 Skogeiernes opplevelse

Lite engasjerte skogeiere har i utgangspunktet få synspunkter på MiS-ordningen, og uttrykker ingen tydelig kritikk av miljøregistrering i skog. Det kan tenkes at passive skogeiere som lar skogeiendommen stå urørt ville gitt uttrykk for flere og tydeligere synspunkter på MiS. De mindre engasjerte skogeierne i denne undersøkelsen ga derimot ikke et slikt inntrykk.

De skogeierne som tydeligst ga uttrykk for positive synspunkter på miljøregistrering i skog var engasjerte skogeiere.

Flere skogeiere påpekte at registreringsprosessen ble utført på en ryddig måte, og blant dem var det mange som trakk fram kompensasjonsordninger og muligheten for medvirkning som MiS-ordningens klare fortrinn. Mange var dessuten fornøyd med utfallet av registreringen. Flere skogeiere la også vekt på at miljøsertifiseringen er positiv for skogindustrien. Noen mente at skognæringen på lik linje med andre næringer også må godta sertifisering eller kvalitetsmerking. Enkelte skogeiere ga uttrykk for at miljøregistreringen fremmer viktige miljøtiltak i private skoger. MiS-ordningen har på mange måter fungert etter den uttrykte målsetningen om å organisere utvelgelsesprosessen slik at den enkelte skogeiers ansvar for forvaltning av egen eiendom ivaretas.

Imidlertid retter en del skogeiere kritikk mot ordningen. Det er også gjeldende for skogeiere som har involvert seg i registreringsprosessen. Medvirkning medfører ikke nødvendigvis positive synspunkter på MiS, ettersom slike synspunkter på MiS-registreringen også kommer til uttrykk blant skogeiere som har fått innvilget klage og mottatt tilskudd. En mulig forklaring er skogeieres ulike oppfatninger om vern av private skoger. Holdninger til naturvern hos skogeiere kan derfor påvirke hvorvidt skogeiere retter positiv eller negativ kritikk mot MiS-ordningen. MiS-ordningen oppleves også for enkelte skogeiere som å miste noe av råderetten over egen eiendom.

Et annet forhold som kan utgjøre forskjell mellom yrkes- eller forvaltningsaktive skogeiere, er verv i skogeierforening eller lignede. Skogeiere med verv i skogeierforening ga ofte uttrykk for positivt syn på registreringsprosessen. Mindre skepsis blant skogeiere med slike verv kan skyldes mer innsikt/kunnskap om MiS. Det kan også tenkes at slike skogeiere føler seg mer forpliktet til å uttrykke positive sider ved registreringsprosessen.

Til sist er det nokså åpenbart at skogeiere som rammes hardt av MiS-ordningen uttrykker negativ kritikk. Synspunktet om at MiS-ordningen rammer urettferdig er ikke bare et utsagn fra enkelte skogeiere med stor MiS-andel. Flere skogeiere ga uttrykk for at de oppfattet at miljøregistreringen kan ramme skogeiere svært ulikt. Følelsen av urettferdighet kan også bero på at kommunens tilskuddsordning ikke dekker reelle økonomiske tap forbundet med ordningen. Således vil MiS-registreringen for enkelte skogeiere oppleves å medføre større økonomisk ansvar enn 1 % av produktivt areal.

Til tross for at mye informasjon har vært rettet mot skogeierne i forbindelse med MiS-prosessen, kan det synes som at skogeierne i enkelte tilfeller ikke helt har forstått MiS-ordningen, og at mer opplæring kan være på sin plass. Dette kommer tydelig fram fra undersøkelsen blant skogeierne. Dette kan både skyldes dårlig forståelse og aksept av skogsertifisering generelt og spesielt knyttet til MiS. Det kan synes som om det fortsatt er behov for mer grunnleggende informasjonsvirksomhet knyttet til Levende Skog, og MiS som en del av dette.

7.4 Veien videre

Prosjektgruppa vil på basis av erfaringene i prosjektet skissere følgende forslag til forbedringer av utvelgelsesprosessen i forbindelse med MiS:

- Det er behov for å definere standard regler for hva prosessen som minimum skal inneholde.
- En takstinstruks med definerte inngangsverdier, bør inngå i dokumentasjonen. Avvik fra opprinnelig instruks, i form av at man ikke registrerer spredte livsmiljøforekomster på bestandsnivå eller ikke punktsteder livsmiljøet hule lauvtrær, bør dokumenteres tydelig og begrunnes biologisk.
- Alle bør følge en prosedyre der utvelgelsesprosessen foregår i møter med en komplett utvelgelseskomite, der blant annet biologisk kompetanse deltar. Det offentliges rolle gjennom hele prosessen bør defineres klarere.
- Kriteriene for utvelgelse bør sees på. Eierform og fase i eierskap (for eksempel eiendomsoverdragelse med tilhørende likviditetsbehov) bør ikke innvirke på utvelgelsen.
- Skranken på kompensasjon til samme eier på 75.000 kr bør oppheves og muligheter knyttet til frivillig vern bør benyttes mer aktivt.
- Det bør utarbeides en felles kriteriemal for inndeling i tredelt naturverdiskala, som er sammenlignbar med den som benyttes i kommunenes naturtyperegistrering. Det bør videre etableres en enhetlig praksis i forhold til prinsipper for prioritering og utvelgelse.
- Skjøtsel: Det bør fokuseres mer på at skjøtelsen skal ivareta og fremme kvalitetene i livsmiljøet, og hvordan dette kan gjøres. Det kan være behov for faglig begrunnede retningslinjer.
- Når informasjon om MiS til skogeiere gis, må det tas hensyn til at de aller fleste skogeiere er enkeltaktører som i varierende grad setter seg inn i ordningen. Det bør gis grundigere informasjon/opplæring i hva MiS-ordningen som helhet omfatter i tillegg til enkelt-deler ved utvalgsprosessen
- Skogeieres status bør beskrives tydeligere i det tilgjengelige fagmaterialet/håndbøker, eller eventuelt samles slik at skogeiere og andre aktører innenfor MiS med letthet kan søke ytterligere informasjon.
- Enhetlige prinsipper for datalagring i forbindelse med MiS ville lette bruken av dataene på tvers av takster. Både brutto (rådata; før prioritering og utvelgelsesprosess) og netto (etter utvelgelse) MiS-data, inkludert alle registrerte miljøparametre, må bli tilgjengelig for forskning / evaluering på en standardisert måte.

8 Referanser

- Anon. 2004. Bruk av MiS-data ved naturtypekartlegging. NIJOS rapport 20/04. -. 42 s. NIJOS, Ås.
- Baumann, C., Gjerde, I., Blom, H. H., Sætersdal, M., Nilsen, J. E., Løken, B. & Ekanger, I., red. 2001a. Miljøregistrering i skog - biologisk mangfold. Håndbok i registrering av livsmiljøer i skog. Hefte 1. Bakgrunn og prinsipper. - Skogforsk, NIJOS og Landbruksdepartementet. Ås.
- Baumann, C., Gjerde, I., Blom, H. H., Sætersdal, M., Nilsen, J. E., Løken, B. & Ekanger, I., red. 2001b. Miljøregistrering i skog - biologisk mangfold. Håndbok i registrering av livsmiljøer i skog. Hefte 2. Livsmiljøer i skog. - Skogforsk, NIJOS og Landbruksdepartementet. Ås. http://www.skogoglandskap.no/filearchive/mis_hefte2.pdf.
- Baumann, C., Gjerde, I., Blom, H. H., Sætersdal, M., Nilsen, J. E., Løken, B. & Ekanger, I., red. 2001c. Miljøregistrering i skog - biologisk mangfold. Håndbok i registrering av livsmiljøer i skog. Hefte 3. Instruks for registrering 2001. - Skogforsk, NIJOS og Landbruksdepartementet. Ås.
- Baumann, C., Gjerde, I., Blom, H. H., Sætersdal, M., Nilsen, J. E., Løken, B. & Ekanger, I., red. 2001d. Miljøregistrering i skog - biologisk mangfold. Håndbok i registrering av livsmiljøer i skog. Hefte 4. Veileder for rangering og utvelgelse 2002. - Skogforsk, NIJOS og Landbruksdepartementet. Ås.
- Benjaminsen, T. A. og Svarstad, H. (2008), "Understanding traditionalist opposition to modernization: Narrative production in a Norwegian mountain conflict" GEOGRAFISKA ANNALER SERIES B-HUMAN GEOGRAPHY. 90B (1): 49-62
- Bertaux, D. (1982), "The life course approach as a challenge to the social sciences". I T. K. Haraven og Adams, K. J. (red.) Aging and Life Course Transitions: An Interdisciplinary perspective. New York/London: Guilford Press/Tavistock
- Brandrud, T. E. & Sverdrup-Thygeson, A. 2008. Samsvar mellom MiS og naturtypedata. - NINA Rapport 359. 60 s.
- DN 2007. Kartlegging av naturtyper. Verdisetting av biologisk mangfold. Direktoratet for naturforvaltning, Håndbok 13, 2. utg. 2006; oppdatert 2007 (nett-versjon, www.naturbase.no).
- Follo, G., Forbord, M., Almås, R., Blekesaune, A. og Rye, J. F. (2006), Den nye skogeieren. Hvordan øke hogsten i Trøndelag? Norsk senter for bygdeforskning. Rapportnr 1/06.
- Gjerde, I. & Baumann, C., red. 2002. Miljøregistrering i skog - Biologisk mangfold. Hovedrapport: 223. - Skogforsk, Ås.
- Rusten, B. og Løset, F., 1992. Skogbruk i kalkfuruskog – hensyn til orkidéer. Prosjekt Flersidig skogbruk. Brosjyre, 4 s.
- Silverman, D. (2001), Interpreting Qualitative Data. Methods for Analysing Talk, Text and Interaction. London: Sage publications.
- Skogen, K., Mauz, I. og Krangle, O. (2008), "Cry Wolf! Narratives of the wolf conflict in France and Norway". Rural Sociology, 73 (1): 105-133.
- Skogforsk og Landbruksdepartementet (2002), "Veileder for rangering og utvelgelse" i (red) Baumann, C., Gjerde, I., Sætersdal, M., Nilsen, J., Løken, B. og Ekanger, I. Miljøregistrering i skog - biologisk mangfold. Håndbok i registrering av livsmiljøer i skog. Hefte 4. ISBN 82-7169-991-1
- SSB (2007), Skogbruk, strukturstatistikk 2007. Tilgjengelig ved <http://www.ssb.no/emner/10/04/20/stskog/>. Lesedato 19.02.2009.
- SSB (2008), Landbruksundersøkinga, 2008. Førebelse tal. Skogbruk Hogstmaskin nesten eignerådande. Tilgjengelig ved <http://www.ssb.no/emner/10/04/20/skogbruk/>. Lesedato 19.02.2008.
- Sverdrup-Thygeson, A., Framstad, E. og Svarstad, H. (2004), Miljørevolusjon i skogen? En evaluering av levende Skog i sertifisering av norsk skogbruk. Norsk institutt for naturforskning. Oppdragsmelding 849.
- Thagaard, T. (1998), Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode. Fagbokforlaget: Bergen.
- Widerberg, K. (2001), Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt. Oslo: Universitetsforlaget.

9 Vedlegg

Vedlegg 1: Vårt forslag til revurdering av verdisetting i planområde 2

Flere av de 18 lokalitetene som er gitt høyeste verdi (A) i Planområde 2, er etter vår vurdering i grenseland mellom A og B-verdi. Også i noen andre tilfeller synes verdisettingen i dette planområdet å kunne diskuteres. Vi har gjennomført en øvelse der vi har gått noe mer nøye inn i datamaterialet og gjort en alternativ vurdering av noen MiS-områder i Planområde 2.

Hvis det er generelt lave miljøkvaliteter i kommunen, mener vi at det er forsvarlig å sette A-verdi på de mest verdifulle lokalitetene som vipper mellom A og B. Et eksempel kan være den mest verdifulle eldre lauvsuksesjonen med osp som er registrert i Planområde 2. Denne er gitt A-verdi i MiS, mens den i naturtype-kartleggingen har fått C-verdi. Sannsynligvis kunne denne ha hatt B-verdi, men siden lauvsuksesjoner med osp er mangelvare i kommunen, bør det kunne forsvares å gi den største konsentrasjonen A-verdi. Til sammen er det registrert 145 osper på 4 daa, inkludert 45 osper > 20 cm, og iflg. naturtypekartleggingen er 25 av disse > 30 cm. Det er iflg. naturtypekartleggingen flere hule osper her (ikke angitt i MiS), med hekking av hulerugere som svartspett og perleugle.

To av lokalitetene som er gitt A-verdi vurderes imidlertid ut i fra tilgjengelige data å havne i B-verdi:

- a) Denne lokaliteten er på 9 daa og består av en trippelfigur. En figur med liggende død ved har i konsentrasjon/tetthet av læger middels kvaliteter (33 læger, kvalifiserer til B-verdi). En eldre lauvsuksesjon-figur har lav kvalitet på grensen til inngangsverdi (C-verdi; 15 bjørk >20 cm) og en rik bakke vegetasjon figur har høystaudemark som ikke har indikasjoner på å skille seg ut (antatt B-verdi). Videre er bestandet her hogstkasse IV, med anslått bestandsalder 60 år, dvs. betydelig yngre enn de andre A-lokalitetene. Lokaliteten ligger ikke i umiddelbar sammenheng med andre A-lokaliteter (se figur). Denne lokaliteten ble valgt bort/ikke prioritert i utvelgelsesprosessen, og er nærmere omtalt i kap. om ikke-prioriterte områder under (se også fig.).
- b) Denne lokaliteten er på 6 daa og består av en dobbelt-figur. Her er det en eldre lauvsuksesjon-figur med 12 osper >10 cm. Osp er verdifullt biomangfoldtreslag og bør ha høyeste prioritet i lauvsuksesjoner, men her er man helt på grensen til inngangsverdi når det gjelder dimensjoner. Denne kvalifiserer således i utgangspunktet til C-verdi, men havner på B-verdi hvis man velger å vekte sterkt forekomst av osp. Videre er det her en liggende død ved figur med lav rangering (kvalifiserer isolert sett til C-verdi) med kun 12 granlæger, dvs. på grensen til inngangsverdi.

De fleste lokalitetene som er gitt A-verdi er dobbel/trippelfigurer som både huser verdier knyttet til gammelskog (død ved/gamle trær), eldre lauvsuksesjoner og/eller rik bakke vegetasjon (se de to drøftede eksemplene ovenfor). Her er mao. *kombinasjonen* av ulike høyt rangerte miljøverdier vektlagt og gitt høyeste verdi. De få enkelt-figurene som er gitt A-verdi er i hovedsak sjeldne og biologisk verdifulle elementer i landskapet (rikbarkstrær og lauvsuksesjon med relativt grov osp).

Derimot er de isolert sett mest verdifulle forekomstene innenfor hvert livsmiljø *ikke* nødvendigvis gitt A-verdi. Disse vurderes nedenfor:

Stående- og liggende død ved: De mest verdifulle/prioriterte dødved-figurene for biomangfold og rødlistearter antas å være de som har (i) størst forekomst/konsentrasjon av død ved, og (ii) mest variert dødved, inkludert død ved i alle nedbrytningsstadier (jfr. AR-KO, MiS-forskningsrapp.). Her er det 3 livsmiljøfigurer (inkl. to dobbelt-figur) som peker seg ut, med >100 gadd + læger (2 lokaliteter med > 300) og > 70 mye nedbrutte læger. Det er gadd/læger av gran og dernest bjørk som dominerer disse dødved-konsentrasjonene. Bestandsalder er angitt 100-130 år, og størrelsen på disse bestandene er 18, 20 og 38 daa. Disse framtrer som de klart mest strukturrike og verdifulle gammelskogslokalitetene på privatskoggrunn i kommunen, og bør kvalifisere til A-verdi.

Gamle trær: Her er det et forvaltningsområde (kompleks-lokalitet) med 4 tilliggende figurer med gamle trær som peker seg ut og kvalifiserer til A-verdi (nå gitt B-verdi). Til sammen utgjør disse fire 100 daa, og det er her registrert til sammen registrert 355 gamle graner av grove dimensjoner, bl.a. 55 graner > 50 cm diam. og ytterligere 170 > 40 cm. Denne ansamlingen ligger inntil et naturreservat.

Det er også to store forekomster av gammel furu som antageligvis ligger i grenseland mellom A- og B-verdi (220 og 420 gamle furuer registrert på drøyt 50 daa hver). Her vet vi imidlertid lite om spredte forekomster av gadd eller læger, mye av de gamle furuene er relativt småvokste, og trolig kan det forsvares å beholde disse på B-verdi, selv om disse kvalitetene (gammel furu) kun er registrert i tre livsmiljøfigurer i planområdet (se diskusjon av forvaltning/skjøtsel).

I tillegg kommer 1 dobbelt-figur med *kombinasjon* av mye død ved og mye gamle trær (> 200 gadd + læger + gamle trær) som bør kvalifisere til A-verdi. Denne dobbelt-figuren ligger også inntil to figurer som allerede har fått A-verdi.

En re-evaluering av verdisetting av livsmiljø rik bakke vegetasjon er vanskelig, da det foreligger lite data ut over vegetasjonstype for disse figurene. De aller fleste figurene er angitt med småbregnegranskog eller lågurtgranskog som dominerende vegetasjonstype. Ingen er angitt med høystaudegranskog, og vårt kjennskap til regionen tilsier at det som her er betegnet som fuktig, rik småbregnegranskog egentlig skal være høystaudegranskog eller mosaikker med slik. Ingen lokaliteter er angitt med kalkskog som er en høyt verdisatt vegetasjonstype. I alt 14 av 20 rik bakke-figurer overlapper med dødved/lauvsuksesjonsfigurer, og overlappende verdier har åpenbart vært vektlagt ved verdisetting av rik bakke-figurene. I nabokommune er det registrert flere forekomster av rik, sigenvannspåvirket lågurt-høystaudemark med den rødlistede orkideen marisko (A-verdi). Slike forekomster ser det ikke ut til å finnes her

Det er registrert blåveis på 17 av de 20 figurene med rik vegetasjon. Dette indikerer trolig at inngangsverdien for rik bakke vegetasjon har vært satt noe høyt i planområdet. Registeringer ellers i regionen tilsier at det kan forekomme rødlistede karplanter/jordboende sopp i tørr- og sesongfuktige lågurtmiljøer også utenfor der det forekommer blåveis. Slike lokaliteter burde ha vært fanget opp i større grad.

Sammenfatningsvis mener vi det er grunnlag for å endre fra B til A-verdi for de 8 mest verdifulle lokalitetene (figurer + dobbelt-figurer) innenfor livsmiljø stående/liggende død ved og gamle trær, samtidig som vi endrer to A-lokaliteter til B-verdi. Dermed øker antall A-lokaliteter i sum fra 18 til 24. I ett tilfelle med nye A-områder ligger fire figurer inntil hverandre og utgjør en større, sammenhengende MiS-komplekslokalitet/nøkkelbiotop, og i et annet tilfelle ligger figuren inntil andre A-figurer, slik at til sammen blir dette et tilskudd på 4 nye MiS-kompleks-lokaliteter/nøkkelbiotoper med A-verdi.

Vedlegg 2: Skogeiere, skogeiendom og MiS-figur

Koding av skogeiere i intervjuundersøkelsen, etter størrelse på produktiv skog og andel MiS registrert på eiendommen.

Nummer	Størrelse produktiv skog	Andel MiS
1	Over 10000 dekar	< 1 %
2	Mellom 1000 – 5000 dekar	< 1 %
3	Over 10000 dekar	< 1 %
4	Mellom 1000 – 5000 dekar	> 1 % < 5 %
5	Mellom 1000 – 5000 dekar	0 %
6	Under 1000 dekar	> 1 % < 5 %
7	Mellom 1000 – 5000 dekar	
10	Over 5000 dekar	> 5 %

Vedlegg 3: Intervjuguide MiS

Introduksjon	Person	Alder, yrke, forening, lokalmiljø
	Aktiv/ passiv skogbruker	Om skogen: størrelse, historikk, terreng/type, drift?
		Hvor stor betydning har skogsdriften for inntekten din? Annen form for inntekt tilknyttet skogen som jakt, hytteutbygging eller annet...?
		Hvilket forhold har du til skogeierforeningen du tilhører?
	Sosialt klima	Har du kontakt med flere skogeiere i området?
Er det noe diskusjon om MiS blant de skogeierne du kjenner?		
Miljø	Mange naturvernere er opptatt av bevaring av gammel skog, hva syns du?	
MiS	Generelt om prosessen	Kan du forklare hvordan miljøregistreringen (MiS) vanligvis foregår? Har registreringen foregått på noen annen måte i din skog?
		Hva er utfallet av MiS-registreringen og hvor forpliktende er det?
	Registrering i egen skog	Vet du hvor stor andel av skogen din ble klassifisert som livsmiljøfigurer? Rådata(=bruttoliste) og Nettoliste (=etter utvalgsmøtet). Mer eller mindre enn 1 %?
		Hvilken betydning beslutningen for den videre drifta i skogen din?
		Har du fått noen form for kompensasjon for begrensning av drifta?
		Vet du årsaken til klassifiseringen? Hva slags type miljøområde?
	Egen opplevelse av prosessen?	Har du hatt mulighet til å påvirke registreringen på noen måte? Hvordan da?
		I hvilken grad føler du at dine innspill har blitt vektlagt?
		Hvordan har kommunikasjonen mellom deg og takstutvalget (eller andre aktører i MiS-registreringen) fungert?
		Har du noen synspunkter om hvorfor dette har fungert/ ikke har fungert i din aktuelle sak?
		Har du forståelse for utvalgsmøtets beslutning som ble gjort i ditt tilfelle? Hva syns du om beslutningen? Er du enig eller uenig utvalgsgruppas konklusjoner? (Ut fra din erfaring med skogsdrift hva syns du om MiS-figurene i din egen skog?)
		Bør skogeierne ha større innflytelse i prosessen? Har du noen synspunkter om hvordan skogeierne i så fall kan gis større betydning i prosessen?
	Kritiske synspunkter	Miljø
Finnes det etter din mening bedre egnete måter å bevare livsmiljøer for biologisk mangfold?		
Kritikk av MiS		Kan du peke på noen problemer for skogeiere generelt ved denne typen forvaltning av biologisk viktige skogområder?
		I henhold til MiS er det opp til skogeieren selv å ta ansvar for å forvalte MiS-områder. Tror du skogeiere generelt vil etterfølge utvalgets anbefalinger?
	Noe annet?	

Vedlegg 4: Brev til deltagere i dybdeintervju

Forskningsprosjektet ” Miljøregistrering i skog – evaluering av prosesser, kriterier og faktagrunnlag”

Informasjon til deltagere

Prosjektet er et samarbeid mellom NORSKOG og Norsk institutt for naturforskning (NINA), og er et tverrfaglig forskningsprosjekt som finansieres av Norges forskningsråd og Skogtiltaksfondet. Prosjektet skal undersøke effekten av skogbrukets miljøarbeid ved å kartlegge praktiseringen av Miljøregistrering i Skog (MiS). En del av undersøkelsen fokuserer på skogeieres opplevelse av MiS-registrering i egen skog.

Bakgrunn

Miljøregistrering i skog (MiS) ble lansert i 2000, som en konkret registreringsmetodikk for miljøverdier i skog. MiS-metodikken ble utviklet på basis av et omfattende FoU-prosjekt som ble iverksatt av Landbruksdepartementet. Metodikken ble raskt den dominerende metode for registrering av miljøverdier i skog.

Etter lanseringen er metoden tatt i bruk som en del av skogbruksplanleggingen over hele Norge, og per i dag er ca 40 % av produktivt skogareal MiS-kartlagt. Metoden bygger på at skogbruksplanleggeren identifiserer arealer som tilfredsstillende bestemte kriterier. Det er vanlig å registrere flere livsmiljøer og et større samlet areal med miljøverdier enn det som er aktuelt å bevare. Etter miljøregistreringen rangeres alle identifiserte arealer (også kalt figurer) innen hvert livsmiljø. All innsamlet informasjon (heretter kalt rådata) er så gjenstand for en prioriteringsprosedyre. Formelt er det den enkelte skogeiers ansvar å velge ut hvilke figurer som skal prioriteres, men i praksis gjennomføres dette i form av utvalgsmøter sammensatt med varierende representanter fra takst til takst. Vanligvis er det kommunenes skogbrukssjef, representanter fra Fylkesmannen og representanter fra takstinstitusjonen som er tilstedet i slike utvalgsmøter samt skogeierorganisasjonen(e) som representerer de ulike skogeierne.

Det har vist seg at selv om MiS-metodikken har detaljerte retningslinjer for registreringsarbeidet, finnes det få kilder til informasjon om hvordan samarbeidet mellom skogeier og utvalgsmøtenes registreringsarbeid fungerer.

Prosjektets målsetting

Hovedmålsettingen til forskningsprosjektet som helhet er å kartlegge praktiseringen av Miljøregistrering i Skog (MiS) for å bedre kunnskapen om oppnådde resultater, faktagrunnlag og status i tilknytning til disse prosessene. Hovedmål til den samfunnsvitenskaplige undersøkelsen er å belyse skogeiers opplevelse av prosessen. Det spørsmålet som primært søkes belyst er om skogeier oppfatter dette som en prosess han/hun har vesentlig innflytelse over.

Gjennomføring av prosjektet

Som innledende del av det samfunnsvitenskaplige delprosjektet kartlegges hvilke rutiner og prosedyrer som gjelder for utvalgsprosesser innenfor fire geografiske områder. Formålet er å

få informasjon om varierende praksiser tilknyttet MiS-registrering. For å undersøke i hvilken grad skogeieres synspunkter blir hørt i utvalgsprosessen, utføres det intervjuer av skogeiere som har erfaring fra MiS-registreringsprosesser i de fire aktuelle områdene.

Alle intervjuer tas opp elektronisk. I tråd med norsk personvernlovgivning og alminnelig etiske retningslinjer i samfunnsforskningen vil alle utsagn som refereres i rapporter etc. bli anonymisert med mindre vi får klare ønsker fra informanter at de ikke ønsker anonymisering. Dette vil bli avklart i forbindelse med hvert enkelt intervju. Alle opptak og utskrifter fra intervjuer vil lagres og behandles anonymt. Alle har rett til å trekke seg fra prosjektet på et hvilket som helst tidspunkt, også etter at intervjuene er gjennomført. Prosjektet avsluttes senest i 2009. Alle lydopptak og utskrifter av intervjuer vil da bli slettet.

Prosjektets resultater vil publiseres i sluttrapport og formidles i relevante norske fagtidsskrifter. Det kan også bli aktuelt med andre former for tilbakemelding for de som måtte ønske det.

På forhånd takk for velvilje.
Vennlig hilsen

—
Silje Skuland
(sosiolog NINA)

Egil Rønningen
(senior skogrådgiver NORSKOG)

Erling Bergsaker
(skogsjef NORSKOG)

Anne Sverdrup-Thygeson
(forsker NINA)

NINA Rapport 480

ISSN:1504-3312

ISBN: 978-82-426-2052-1

Norsk institutt for naturforskning

NINA hovedkontor

Postadresse: 7485 Trondheim

Besøks/leveringsadresse: Tungasletta 2, 7047 Trondheim

Telefon: 73 80 14 00

Telefaks: 73 80 14 01

Organisasjonsnummer: NO 950 037 687 MVA

www.nina.no